

• Michaelis

Philologe=
mata me=
dica

Resp.: Schleunitz

1758

Da 815

PHILOLOGEMATA MEDICA, ^{No 2}
SIVE AD
MEDICINAM ET RES MEDICAS
PERTINENTIA,
EX EBRAEA
ET HVIC
ADFINIBVS ORIENTALIBVS LINGVIS
DECERPTA:

QVAE
P R A E S I D E
CHRISTIANO BENEDICTO
MICHAELIS,

THEOLOGIAE DOCTORE, EIVSDEMQUE VT ET
LINGVARVM GRAECAE AC ORIENTALIVM
PROF. ORD.

AD D. SEPT. C1910CCLVIII.

HORA LOCOQUE CONSVETIS

DISQVSSIONI PVBLICAE PROPONET

IOACHIMVS DANIEL SCHLEVNITZ,

BEROLINAS, THEOLOGIAE CVLTOR.

HALAE MAGDEBVRGICAE
STANNO IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI.

Pa 815

No 5

THEOLOGEMATA MEDICA

SIVE AD

MEDICINAM ET RES MEDICAE

PERTINENTIA

H. X. F. R. A. F. A.

ET CIVIC

ADUINIVS ORIENTALIVS LINGVIVS

DE CERTIVS

CVAV

CHRISTOPH

THESE

LINGVIVM ORIENTALIVM

PROF. ORD.

AD D.

HOVA

DISPUTATIONI MEDICAE PROPO

IOACHIMVS DANIEL SCHLIVIVS

PROFESSOR

HALLAE MAGVIBVRGICAE

ET AMNO

V I R I S
SVMME VENERABILIBVS
ATQVE DOCTISSIMIS,
SVPREMI DICASTERII ECCLESIASTICI,
QVOD BEROLINI EST, CONSILIARIIS
DIGNISSIMIS,

DOMINO
IOANNI PETRO SVESMILCH,
COLONIENSIVM AD SPREAM FINITIMAEQVE
DIOECESEOS PRAEPOSITO MERITISSIMO,
PASTORI AD AEDEM S. PETRI
PRIMARIO, CET.

ET
DOMINO
IOANNI IVLIO HECKER,
PASTORI AD AEDEM S.S. TRINITATIS OPTIME
MERENTI, ET SCHOLAE, QVAE REALIS
VOCATVR, EPHORO, CET.

NEC NON
VIRO
MAXIME REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO,
DOMINO
FRIDERICO GRIESE,
ARCHIDIACONO AD AEDEM S. PETRI
OPTIME MERENTI,

PATRONIS SVIS
PIE SANCTEQVE COLENDIS.

62

VIRI
SVMME VENERABILIBVS
ATQVE DOCTORIBVS
SVPERMI BICASTERII ECCLIASIATICI
QVOD BEGONN EST CONSILIIS
DICENSIS

DOMINO
IOHANNI TIERO SVSMILCH
COLONNENSIS AB SIBERIA FINITIMANQVE
ELECTORIS PALATINO RHEINIS
KASTORI AD ABBATIS TIERI
PRINCEPS, OBT.

DOMINO
IOHANNI IVLIO HECKER
KASTORI AD ABBATIS TIERI
PRINCEPS, OBT.

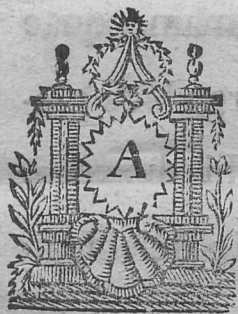
VIRI
KASTORI AD ABBATIS TIERI
PRINCEPS, OBT.

FRIDERICO GRIESE
KASTORI AD ABBATIS TIERI
PRINCEPS, OBT.

V I R I

SVMME MAXIMEQVE VENERABILES,

Audacia, qua schediafma hoc acade-
demicum Summis Vestris Nomi-
nibus inscribere aggressus sum,
maior, credo est, quam vt excusari alio vlllo
nomine possit, nisi hoc solo, quod animum
meum, vt hoc auderem, incitavit veneratio er-

) (3

ga

ga Vos summa, et desiderium ardens testifican-
dae Vobis gratae mentis. Nec enim sustinuis-
sem negotia Vestra plurima et grauisissima inter-
turbare, nisi me animauisset desiderium Vobis
declarandi tum venerationem erga Vos Vestra-
que merita summam, tum animum gratum pro
maximis, quae in me contulistis, beneficiis.
Atqui merita illa Vestra cum erga me tum erga
ecclesiam Christi tanta sunt, vt primam, quae
se offerret, occasionem testandae erga Vos pie-
tatis meae auide arripiendam mihi duxerim.
Inprimis vero nulla vnquam obliuio delebit il-
lius temporis memoriam, quo Vestra, Colo-
nienses Praeposite et Archidiacone, auctoritate
ac fide via mihi patefacta munitaque fuit, supe-
ratis ac remotis omnibus impedimentis, reuer-
tendi

tendi ad sacrarum litterarum studia. Horum enim dulcedo, quo maior maiorque mihi in dies adparet, eo magis Vos vel coram omnibus mihi Patroni adpellandi estis, qui me in eam vindicastis libertatem, qua non solum Philosophia, de qua Seneca praedicat, sed omnis scientia, maximeque caelestis haec ac diuina manumittit. Accipiatis ergo, Patroni, ut vni- ce precor, hanc scriptionem eadem beneuolen- tia, qua erga me semper fuistis, et cui me mea- que omnia et in posterum commendo. Deus vero O. M. quem in et cum Filio suo colimus, quique ad hunc usque diem Vos, Viri Summe Venerabiles, saluos et incolumes suae seruauit ecclesiae, perpetuam Vobis largiatur prosperi- tatem ac valetudinem, ut per plurimos adhuc
annos

annos populo suo ad multorum salutem praeesse
se queatis. Vigeanť semper atque floreant
Splendidissimae Familiae, vt omni tempore hab-
beant, quod Vobis et sibi gratulentur vrbs pa-
tria et,

V I R I I
SVMME MAXIMEQVE VENERABILES,
VESTRORVM NOMINVM

Halae d. XX. Septembr.

A. c1810cclviii.

deiotissimus cultor,

IOACHIMVS DANIEL SCHLEVNITZ.

Q. D. B. V.

F

§. I.

uerunt ex nobili et salutari Medicorum ordine, qui sacram philologiam et exegefin colentibus artis suæ doctrina vilem non minus quam iucundam opem tulerunt. In quorum censu imprimis reponendi sunt

Medici quidam iuuerunt arte sua philologiam et exegefin sacram.

VALENTINVS HENRICVS VOGLERVS
de Rebus naturalibus et medicis, quarum in

Scripturis S. fit mentio, cum Physiologia historia passionis Christi, Helmstadii 1682. in 4to. THOMAS BARTHOLINVS in Miscellaneis Medicis de Morbis Biblicis, Francof. 1672. in 8. et in Fasciculis Opusculorum, quæ ad historiam et philosophiam sacram spectant; CONR. IOHRENIUS de morbis biblicis N. T. citatus 10. CHRIST. WOLFIO in Curis ad Luc. XIII, II. maxime vero GEORG. WOLFFGANG WEDELIVS Centuriis II. Exercitationum medico-philologicarum sacrarum et profanarum, Ienæ 1702. et 1705. in 4. Ex harum Exercitationum CENTVRIA I. eiusque DECADE I. et II. ad sacram et orientalem philologiam medicam spectant Exercitatio I. de morte Iudæ proditoris; 18. de vulnere אל הרושח siue in quinta costa; 19. de Saule enervamento: ex DECADE III. Exercit. 1. de Latere Christi aperto; 2. de Sudore Christi cruento;

A

3. de

3. *de morbis senum Salomonacis*: ex DECADE IV. Exercit. I. *de unguento Nardino*; 2. *de morbo Hiobi*; 3. *de pane quotidiano*: ex DECADE V. praeter praefationem, Exercit. I. *de epispasmo Iudaeorum*; 2. *de paralyfi torquente*; 3. *de sinapi Scripturae*; 4. *de sale infuso*; 7. *de balsamatione corporis Christi*: ex DECADE VI. Exercit. 2. *de contractura daemoniaca*; 4. *de physiologia excidii Sodomorum et staturae salis*; 8. *de vini dulcis plenis*: ex DECADE VII. Exercit. 2. *de hysopo, herba sacra*; 3. *de hysopo mystica*; 4. *de morbo Hiskiae*; 5. *de paxillo carnis*: ex DECADE VIII. Exercit. I. *de אורחא* f. ligno aloes; 3. *de paralyfi uniuersali et particulari*; 4. *de febrî magna*; 5. *de decimatione olerum*: ex DECADE IX. Exercit. I. *de Mose chymico*; 2. *de morte Nabalis*; 3. *de corona Christi spinea*; 4. *de vino medico*: ex DECADE X. Exercit. 5. *de litio agri*; 8. *de lapide Scripturae*. Ex CENTVRIA vero II, eiusque DECADE I. Exercit. I. *de censu Augusti*; 4. *de ecstasi putata Christi*; 5. *de ארבעת* Christi; 7. *de nummis N. Testamenti*; 8. *de claudis N. Testamenti*: ex DECADE II. Exercit. I. *de loco Fl. Iosephi de Christo*; 2. *de Lazaro ante portam*; 3. *de purpura et bysso*; 4. *de accentibus*; 5. *de linguis thynis Apocalypseos in genere*; 6. *de sabina Scripturae*: ex DECADE III. Exercit. 3. *de decoro orantium*; 4. *de formulis loquendi et praescribendi medicis in S. S.* 5. *de calamo aromatico*; 6. *de Paulo a vipera demorso*; 7. *de quaesitis per אורחא et ארבעת*; 8. *de lilio conuallium Salomonis*; 10. *de flore aeris Salomonis*, (Sapient. Sal. c. 2, 7.) et Supplementum *de purpura et bysso*: ex DECADE IV. Exercit. 2. *de zytho Scripturae*, 6. *de pestilentia in sacris*; 9. *de lepra in sacris*: ex DECADE V. Exercitatt. 1. 2. et 3. *de Elia artista*; 4. *de cosmeticis in sacris in genere*; 5. *de iisdem in specie*; 6. *de morbo Iorami regis Iudae in genere*; 7. *de eodem in specie*; 9. *de femina duodecim annorum profuuo sanguinis laborante*; 10. *de hydropico diuinitus curato*. Velle-
mus et posteriores V. Decadas Centuriae II, argumentis suis,
quate;

quatenus ad rem sacram pertinent, designare: sed in exemplari, quo vti sumus, illae desunt, unde dubium, num lucem viderint; inprimis cum et IO. CHRISTOPH. WOLFFIUS in Indice Scriptorum, quem tomo I. *Curarum suarum in N. T.* praemisit, non nisi Decadas V. Centuriae II. numerauerit. Alios huius generis auctores physico-medicos suppeditabit Cel. IO. SIMONIS *Introduct. in ling. Gr. p. 270.*

§. II.

Vt igitur Medici sacrae et orientalis philologiae studiosis operam commodarunt suam, sic aequum est, vt philologia vicissim his, qui medicinae operantur, opem ferat: quod fieri potest, si dictiones phrasisque ad medendi artem spectantes dilucidiores facere adlaboret. Quod cum ita sit, dabimus in praesenti operam, vt voces illas ac phrasas, quibus Ebraei et Orientales Medicos et Chirurgos, illorumque actus et operationes, aegrotos item, ac morbos, vulnera, mortem, sanitatem siue confanescentiam, partesque corporis humani, designare solent, nec non proueria illorum et sententias ex medicina petitas, quibus vtuntur, declaremus, insimulque de Medicorum apud Orientales existentia et pretio, deque vocibus medicis tropice in sacro codice V. T. acceptis, exponamus. Qua tamen in re tractatio nostra nonnihil differet ab illa BENIAMINIS WOLFFII GINTZBURGERI Iudaei, qua *Medicinam ex Talmudicis* illustratam, sub praesidio D. GE. GOTTL. RICHTERI, Gottingae A. 1743. dedit, quia haec adstrictior magis et historica est, nostra vero generalior et philologica erit.

Philologiae cultoribus vicissim conuenit medicinae opem ferre. Vbi de nostro instituto.

§. III.

Nomen Medici apud Ebraeos est רופא *medicus*, et hoc a רפא *Nomina Medicorum apud Ebraeos a re-* *medicatus fuit, curauit siue morbum siue vulnus. Conferri au-* *tem sarciendo.*

4 PHILOGEMATA MEDICA.

tem id potest vel cum cognato verbo רָפָה *remisit, remisus fuit*; ita ut *medicus dicatur qui facit ut vulnus morbusue remittat*: vel cum harmonicis, Arab. رَفَا vel رَفَا *reparavit ruptam vestem, resarciuit*, Aeth. ረፋረፋ : *confuit*, et Graeco ῥέπειω suo, *confuso*, a quo et ῥέπος *acus*, qua ruptura reparatur: ut *Medicus adpellatur quasi resarcinans reparansque valetudinem*, plane ut B. LUTHERVS Medicos vocavit *ursers* HEERN GOTTES FLICKER, referente B. MICH. ALBERTI in *Diurnis Halensibus* anni 1751. p. 145. Priori etymologiae fauet, quod verba illa רָפָה et רָפָה significanto alicubi alternant, ita ut רָפָה, quod vltimatissime *mederi* est, aliquando sit *remisum esse* vel *facere*, v. g. Ier. 38, 4. מָרַפָה *remissas facit* manus virorum bellicorum, Coh. 10, 4. מָרַפָה *remissio, sedatio*; et contra ut רָפָה *remittere*, aliquando sit *medicari, sanare*, v. g. Ier. 3, 22. אֲרַפֶּה *sanabo*, c. 8, 11. וַיִּרְפֵּוּ *et sanauerunt*, c. 51, 9. כִּרְפֹתָה *sanata fuit*, Psal. 60, 4. רָפָה *sana*, et Ier. 8, 15. וַיִּרְפֵּה *sanatio*. Posterior vero etymologia fulciri potest, tum ex eo, quod verbum מָרַפָה etiam de *reparatione* altaris dicitur 1 Reg. 18, 30. (vbi tamen forte tropus siue a medicina generatim, siue speciatim a chirurgia defumatus, ut infra ostendemus) tum ex Arabum prouerbio, *Medicina scissurae est, ut eam confusas siue resarcias*, de quo itidem infra inter prouerbia medicinalia. Vnde probabiliter factum, ut LXX Job. 13, 4. מְרַפְּיִים, quod *consarcinantes* proprie notat, reddiderint *ισργολ medici*. Plane ut Graecis ἀνείδου est *sartire, resarcire*, et *sanare, mederi*, indeque ἀνείδης *sartor et medicus*, et ἀνείδωσις *ars sarcinendi et ars medicandi*, ab ἀνὴν *acies*, vnde Lat. *acus*, et notissimum πανάκεια et *panacea*, omnium morborum curatio: ¹⁵¹ *reparavit fissam ruptamue amphoram, et consolidauit vulnus.*

§. IV.

Chaldaeis, Samaritis, Syris, Arabibusque adpellatur נִדּוֹן, Apud Chaldaeos item, אֲשִׁי, Samaritas, Syros, Arabes, Aethiopes, et אֲשִׁי idem; quibus et consonat Aeth. **ጸገት**: facultas sanando et firmando et roborando, ut patet ex collactaneis, אֲשִׁי solatus; consolatus fuit, qf. solatiis animum alterius corroborauit, אֲשִׁי columnen, et אֲשִׁי columnna, spec. maior, fulcimentum, quo non domus tantum, sed et aliae res sustentantur, Pl. אֲשִׁי fundamenta, Iob. 38, 16. cui consonat Ebr. נִדּוֹן idem, Ier. 50, 15. Inde nomen duxerant *Esfaci* vel *Esfeni*, celebris Iudaeorum secta. Saltem ita sensit PHILLO Iudaeus libro de *Vita contemplatiua* p. 688. quanquam anceps, *Ex etymo vocis*, inquit, *vocantur* (Ἐξαπνευταί) νοί) Ἐξαπνευταί (dec) *therapeutae therapeutridesque, siue quod profiteantur medicinam praestantiozem illa vulgata per oppida omnia; (haec enim medetur solis corporibus; illa vero et animas liberat morbis grauibus et aduersus modelas contumacibus: — — —) siue* (quia Graecum Ἐξαπνεύειν et *mederi* et *colere* significat) *quod a natura et e sacris legibus didicerint colere illud Ens, quod et bono melius est. cet. Vide de illis IO. DAY, MICHAELIS Introductionem in libros N. T. 510. sqq.*

§. V.

Arabibus porro *Medicus* variis et honorificis venit nominibus: ut sunt 1) **حَكِيم** *sapiens*, v. g. in inscriptione euangelii Lucae, *Euangelium S. Lucae* **طَبِيبِ** *medici*, proprie *sapientis*. Nempe ut HERBELOTIUS in *Biblioth. Orient.* p. 413. sub voce

Apud Arabes a *sapientia*, *peritia*, *scientia*.

Hakim scribit: *Ce mot, qui signifie SAGE, PHILOSOPHE et MEDECIN, est donné par excellence à LOCMAN parmi les Arabes et à PYTHAGORE parmi les Grecs. On donne à NAPHIS BEN AOVADH le titre de HAKIM ALKERMANI, le Sage du pays de Kerman, ou plutôt le Medecin cet. Et meminimus, Medicum christianum, qui sub initium huius saeculi Constantinopoli ad nos rediit puerum Turcam secum adduxerat, ab hoc Turcice non aliter compelli, quam H.kim Pascha, i. e. Domine sapiens, ut nostris Medicus titulo Domini Doctoris adpellari solet. 2) طيب سapiens, peritus; ut in versione Arabica N. T. Matth. 9, 12. Luc. 5, 31. aliaue forma منطبيب Luc. 4, 23. cui consonat Aeth. ጠብብ:*

sapiens, prudens, eruditus. 3) نطيس sciens, pergnarus, solers, a verbo نطس scientia, solertia, peritiaque polluit; sub ratione, quod Medicus diligenter exploret, explorare saltem debeat, omnia. 4) عرف cognitor, explorator, apud GOLIVM in Lex. Arab. c. 1562. ab عرف cognovit. Et 5) Graecae quidem originis, sed Arabica ciuitate donato vocabulo, فيلسوف Philosophus; ut Psal. 88, 11. vbi Arabs, ex graeca. LXXuirali vertens, pro

Apud Aethiopes denique a custodiendo et salvando. Graeco ιατροι medici posuit الفلاس philosophi. Denique apud Aethiopes Medici nomen est vel ὤφρῶ: σωζω: custos medicinali siue pharmaci, Matth. 9, 12. Luc. 4, 23. vel ἄφρῶ: σωζω: sanator, saluator, ex cognatis, siue Arabico فان saluus euasit, siue Ebr. פתח liberauit; de quibus mox.

§. VI.

Nomina Chirurgorum ab obligando, secando, cet.

Addimus Chirurgorum (ut qui et ipsi Medicis accensentur) nomina, eaque specialiora: 1. Ebr. חבש obligator vulnerum,

i. e.

i. e. *chirurgus*, Esa. 3, 7. vbi id Vulg. vertit *medicus*, et B. Luth. *Artzt*, pro *Wundartzt*. 2) Arab. ^{أَبِي} *أَبِي* *medicus* generatim, et *medicus vulneris* f. *chirurgus* speciatim. 3) ^{جَائِرٌ} *جَائِرٌ* *fracturorum ossum religator reparatorque*; Psal. 146, 2. vel 147, 3. vbi ^{جَائِرٌ كَسْرَهُمْ} *جَائِرٌ كَسْرَهُمْ* *religator fractionis eorum* respondet Ebraeo ^{מְחַבֵּשׁ עַצְבוֹתָם} *מְחַבֵּשׁ עַצְבוֹתָם* *obligans dolores eorum*, i. e. *vulnera dolorem concitantia*. 4) ^{جَرَّاحٌ} *جَرَّاحٌ* *chirurgus vulnerarius*, a ^{جَرَحَ} *جَرَحَ* *vulnus*, et hoc a ^{جَرَحَ} *جَرَحَ* *vulneravit, se-cuit*. 5) ^{حَاجِمٌ} *حَاجِمٌ* vel ^{حُجَّامٌ} *حُجَّامٌ* *qui cucurbitas imponit, chirurgus*. Ceterum apud veteres Aegyptios ^{הַרְפָּאִים} *הַרְפָּאִים* *medici* fuerunt etiam *Medici apud Aegyptios* ^{ταφισται} *ταφισται*, vti id nominis *οἱ*. verterunt Gen. 50, 2. h. e. *funeratores, pollinctores*, quorum fuit ^{לְהַנְחִיט} *לְהַנְחִיט* *aromatibus condire*, ac adeo *pollinctores* ad sepulturam parare, mortuorum corpora: quo de ritu legi merentur quae IO. CLERICVS in Comment. ad I. c. ex veteribus scriptoribus adtulit.

§. VII.

Actum medendi curandique Ebraei exprimunt per sequentia *Mederi* f. *curare* apud Ebraeos *ferre, liberare, confortare, viuificare, cer.* verba: 1) ^{אָרַם} *אָרַם* *primo et proprie collegit, deinde abstulit, tum* *liberavit* a morbo; vt 2 Reg. 5, 3. ^{אֶתְּחַבֵּשׁ אֶתְּחַבֵּשׁ} *אֶתְּחַבֵּשׁ אֶתְּחַבֵּשׁ* *ferretur per an-* *tunc collecturus*, i. e. *liberaturus* siue *curaturus* *esset eum a lepra sua,* *re, confortare, viuificare, cer.* et ibidem v. 6. et 7. Conuenit verbum, vt litteris, sic signifi-

ficatu, cum Arab. ^{شَفَا} *شَفَا* et Aeth. ^{ጸጠ} *ጸጠ*: *medicatus est*, de quibus paulo post. 2) ^{נָרְחַם} *נָרְחַם* *sanauit*, Hof. 5, 13. indeque *sanatio, medela*, Prou. 17, 22. quibus consonat Syr. ^{عَافَى} *عَافَى*, Pasf. ^{عَافَى} *عَافَى* *liberatus est*; vtrumque vero per metathesin litterarum deductum videtur ab ^{אָמוּחַ} *אָמוּחַ* *amouit*, Prou. 25, 4. 5. vnde et

Graeca

Graeca sunt, ὑγιὴς *sanus* cum suis deriuatis, et ἰατροποιὸν *sano, me-
deor.* Consonat eidem et 3) nomen כַּחֵה *sanatio*, mutato כ in
ח eiusdem instrumenti litteram, Nah. 3, 19. אֵין כַּחֵה לְשִׁבְרוֹךְ
nulla est sanatio confectioni tuae; nisi hoc malis ducere a verbo
כַּחֵה *remissor factus fuit*, vnde in Piel Leu. 13, 6. כַּחֵה חַמֵּט *re-
missior facta est plaga*, quod negative ibidem declaratur וְלֹא
הִפְגַּעַתְּ כַּחֵה חַמֵּט *nec progressa est plaga.* 4) חִיָּה proprie *confortauit*, in-
de vero *sanauit*: vt Ezech. 34, 4. אֲנִי אֶחְיֶה לָהֶם אֶת הַחַיִּים morbi-
das pecudes non confortastis, et v. 16. אֲנִי אֶחְיֶה אֶת הַחַיִּים aegrotan-
tem confortabo; vnde et ductum est Gr. ἰχθῶ *valeo, robore pelleo,*
et *sanus sum*, Matth. 9, 12. 5) חִיָּה vel חַיָּה proprie *viuifica-
uit, viuum seruauit, reuiuiscere fecit*, indeque *sanitati et integri-
tati aegrotum restituit*; vnde Hof. 6, 2. חַיִּים יְחַיֶּה אֶתְכֶם *viuificabit nos*, LXX
reddiderunt ὑγιᾶσαι ἡμᾶς, et Neh. 3, 34. vel c. 4, 2. חַיִּים *num
viuificabunt?* iidem ἰάσοντες, et ex illis Ar. *num sanabunt?* Quo-
modo et Gr. ἐζήσθη *vixit*, dicitur pro ἀνέζησθη *reuiuixit*, et hoc pro
Graeca ἰάσθη *sanatum est*, Apoc XIII, 14. coll. v. 3. 12. Quin et ipsa Graeca
et ἰατροποιὸν
ab Ebraeis ἰάσθη *sanatio, ἰατροὸς sanatio, ἰατροὸς medicus, ἰατρική medicina cet.*
חַיָּה et חַיָּה sunt ab חַיָּה *viuificauit*, addita tantum Ebraeo terminatione Grae-
deducta. ca, siue verbali siue nominali. Hinc et Aethiopicus N. Testa-
menti interpres Graeca ἰάσθη *sanare* et ἰατρῶν *sanari* reddidit
per ሕ.ጸወ: et ሕ.ጸወ: Ebraeis חַיָּה *viuere*, et חַיָּה vel
חַיָּה *viuificare*, prorsus harmonica: v. g. Marc. 5, 29. Luc. 7, 7.
c. 9, 42. Act. 9, 34. Indidem forte nomen indeptus est antiquis-
simus medicus Μαχάων *Machaon*, quasi מַחֵה, Ch. מַחֵה vel
מַחֵה, Syr. מַחֵה *viuificator, seruator, sanator*: a quo, vt et a
Chirone Centauro, medici omnes et chirurgi apud svidam sub
Μαχάων

Graeca ἰάσθη
et ἰατροποιὸν
ab Ebraeis
חַיָּה et חַיָּה
deducta.

Μαχάων vocantur οἱ Χείρωνος καὶ Μαχάονος τεχνώμενοι μελετή-
 γατα, Chironis et Machaonis artem exercentes. 6) חַחֲלִיּוֹן et
 אֲנַסְוֹן itidem confortavit, indeque curavit sanavit aegrotum,
 Esa. 38, 16. cui consonant harmonica Lat. *columnis, incolumis, co-*
lumen, columna. 7) עָלַח curavit, medicatus fuit, ab עָלַח vicit,
superavit, quasi medicus cum morbo curando, velut cum hoste
 superando, certaret. Longe vero frequentissimum est 8) רָפָא
 vel רָפֵא sanavit, de quo paulo ante: cui adfine, sed obsoletum,
 רָפָא, superest in deriuato תְּרַפֵּה sanatio, Ezech. 47, 12. Ab illo
 autem רָפָא deduci forte possent Gr. *θεραπεύω sano, θεραπεύω*
sanatio, θεραπευτής medicus, sanator; quasi a תְּרַפָּא cum תְּ pros-
 thetico; vti a רַגְלָא pes fit תְּרַגְלָא pedem gressumue aptavit, et a
 חַרְרָא arsit תְּחַרְרָא idem quod תְּחַרְרָא *animum viresue intendit*: nisi
 forte *sanandi* significatus ab illo *famulandi et colendi*, qui Graecis
 istis vocibus nativus est, facilius deriuaretur; cum vti que *me-*
dicum sint naturae et aegrotorum *ministri*. 9) Latina ipsa, *mederi,*
medela, medicus, cet. originem suam forte habuerint ab *extensio-*
ne et prorogatione vitae, quam promouent, a מָדַד *extendit*, vnde
 יָמֵי מְדַת *extensio s. terminus vitae*, Pf. 39, 5. Ar. مَدَد et مَدَدِي *ex-*
tendit, produxit, et diuturnitatem vitae eius addidit.

§. VIII.

Eosdem actus reliqui Orientales insuper his, quae subii- Idem *sanandi*
 ciemus, designant verbis. Chaldaei, Samaritae, Syri, 1) אֲסִי actus quibus
 et אֲסִי proprie (vt ex cognatis verbis liquet) *firmavit, roborav-* vocibus ap-
 vit, indeque *sanavit, curavit*, quibus consonat Arab. أَسَا *curavit* ceteros
 Orientales,
 B medi-

medicamento imposito, medicatus fuit, sanauit vulnus. Quod verbum Ebraeis quoque in usu olim fuisse, docet proprium viri nomen נֹדֵן *Asfa*, i. e. *sanauit f. corroborauit Deus.* 2) Syr. ܩܝܕܘܢ proprie *mundauit*, tum vero *sanauit*, exprimendo Graeco ἰατρῶν *sanare*, Luc. 17, 15. plane vt ibidem v. 14. 15. in ipso Graeco textu καθαρίσεν *mundare* et ἰατρῶν *sanare*, inuicem alternant. 3) אֵינְיָמָר i. q. הַחַיִּים *sanauit, sanitati restituit.* 4) Chald. ܩܝܕܘܢ *medicina*, proprie *reparatio*: et 5) ܩܝܕܘܢ i. q. ἰατρικὴ *sanatio.*

ac speciatim
apud Arabes.

Arabes vero huius significatus verbis abundant: vt sunt 1) أَجَلَ *congregauit, collegit, et medicatus fuit, medicinam fecit, pec. doli colli.* 2) أَسَأ , de quo modo sub Ch. אָסָא ; 3) أَشَى *sanauit, consolidauit os fractum, quod praecedenti harmonicum est, vt et sequenti 4) أَوْشَى iuuit medicina restituitque aegrotum; tum hoc vero, tum illud, tum istud, cum Ch. אָשָׂא et أَشَى , proprie corroboracionem notant, vti sub nominibus *Medici*, ostensum fuit. 5) أَبْرَأ *sanitati restituit, quasi purum immunemque a morbo fecit.* 6) أَوْشَعُ *in os naresue indidit medicamentum, proprie miscuit.* 7) أَوَى *medicatus fuit, curauit; quasi pro obiecto habuit aegrotum, a أَوَى et أَوَى aegrotauit, Apoc. 3, 8. c. 22, 2.* 8) طَبَّ *medicinam fecit, medicatus fuit, proprie scientia polluit, vt ΜΗΝ : sapiens, prudens fuit: vide dicta §. V. n. 2.* 9) لَدَّ *per unum oris angulum infudit aegroti medicamentum.* 10) سَأَفَى *medicatus fuit, proprie consumpsit, absumpsit morbum, coll. Num. 16, 26. et huic harmonicum 11) سَأَفَى vel أَشَى idem, ex conuenientia siue cum Ebr.**

Ebr. $\eta\sigma\aleph$, de quo videlicet §. VII. n. 1. siue cum Aeth. $\eta\lambda\rho$:

consuit, sarsit, coll. §. III. 12) עָלַח *sanauit, medicatus fuit*, Ex.

21, 19. 13) עָלַי *incolumem seruauit, et sanitati restituit*, quorum illud ad diaeteticam, hoc ad therapeuticam pertinuerit.

14) עָלַח *sanum reddidit*. Sed nec Aethiopicis verba omnino defunt: 1) WZP : *medicamentum praebuit, medicinam adhibuit, proprie tinxit, liquore infecit*, sicut apud nos hoc illud medicamentum *tincturae liquoris* nomine venire solet. 2) ZQI : *curauit, sanauit*, de quo vide §. V. sub finem. 3) $\text{ZP\`A}$: *proprie opitulatus est, iuuuit, rum vero sanauit*. Aeth. 10, 38. quo sensu Germ. *helfen, geholfen haben*, etiam de medicis dicitur.

et apud Aethiopes.

§. IX.

Operationes chirurgicas speciatim notant haec voces: apud Ebraeos 1) זָרַר *exprimi*, Hiph. הִזִּיר *expresst, exprimendo pus faciemue ex vulnere elicit*. 2) חָבַשׁ *ligauit, obligauit*, siue *vulnus*, Esa 30, 26. siue *vulneratum fractumue hominem*, Ezech. 34, 4. 16. Hof. 6, 1. 3) מָרַח *cataplasmauit, proprie ficuit, trivit*, Esa. 38, 21. *Acciperent masam ficuum על השחין*, ex interpretatione Vulg. *et cataplasmauerunt*, LXX $\alpha\gamma\alpha\ \tau\epsilon\lambda\psi\sigma\upsilon\upsilon\ \alpha\gamma\alpha\ \alpha\tau\acute{\alpha}\pi\lambda\alpha\sigma\sigma\alpha\iota$, *et tere et cataplasma*; pro quo in parallelo 2 Reg. 20, 7. est עַל־הַשְּׁחִין *et imposuerunt ulceri*. 4) רִבֵּד *emolliuit vnguento*. Ex quibus tria verba, synonyma quidem, sed diuersas operationes notantia, coniunguntur Esa. 1, 6. $\text{לֹא זָרוּ וְלֹא חָבַשׁוּ וְלֹא רִבְּכָה בַשָּׁמֶן}$ *non expressa, nec obligata, nec emollita oleo sunt vulnera*. Apud Chaldaeos et Syros 1) בָּרַח *fasciauit*, apud Chaldaeos et Syros *fascia ros*,

fascia ligavit, obligavit, Pfal. 147, 3. Luc. 10, 34. Iob. 5, 18.
 2) *צָמַר* et *צָמַר* *obligavit*, proprie *iunxit, copulavit*, coll. Targum
 Ezech. 34, 4. 16. et Syr. Esa. 1, 6. 3) *נָדַח* *emolliuit vulnus*, Esa.
 1, 6. 4) *שָׂרַט* *obligavit vulnus, cataplasma imposuit*. 5) *תְּקַף*
corroboravit, quod Esa. 61, 1. respondet Ebraco *חָבַשׁ* *obligavit*.

et apud Ara-
bes.

Et apud Arabes 1) *جبر* *relegavit, consolidavit, integritati reddidit*
fractum os. 2) *حجج* *cucurbitas imposuit, sanguinis attrahendi*
ergo, issue curavit aliquem chirurgus; de quo vide §. VI. n. 4.
 3) *عصا* *obligavit vulnus, probabiliter ex Ebr. עָצָה* *firmavit, et*
clausit. 4) *ضمد* *idem, et emplastrum obduxit vulneri*, Luc. 10,
 34. et Coni. V. *cataplasmauit*, Esa. 38. 21. Conf. praecedens sub
 n. 2. Chald. *צָמַר*. 5) *زقد* *obligavit seu stipavit vulnus, proprie*
idem quod Ebr. רָפַד *suffulciuit*.

§. X.

Nomina Me-
dicorum et
Chirurgo-
rum, opera-
tionumque
illorum, cata-
chrestice tri-
buta Magis et
incantatori-
bus, eorum-
que operatio-
nibus.

Vtut autem pleraque tum medicorum chirurgorumque,
 tum medicarum et chirurgicarum operationum nomina, par-
 tim honorifica, partim honesta sint apud Orientales, a *sapientia*,
sciendo, vivificando, liberando, salvando, iuvando, sanan-
do, medendo, corroborando, firmando, ligandoque, defuncta;
 dolendum est tamen, aliqua illorum per ingentem cata-
 chrestin ipsis quoque cessisse *incantatoribus, veneficis ac magis,*
 eorumque *operationibus magicis*. Vt sunt: 1) *חָכָם* *sapuit, et*
חָכֵם *sapiens, doctus, spec. philosophus, medicus fuit*: inde vero
 Ex. 7, 11. *הַחֲכָמִים* *sapientes* coordinantur cum *הַמְכַשְׁפִּים* *prae-*
stigiatoribus et *הַחֲרָטְמִים* *magis Aegyptiis, Mofi contrariis et*

oppo-

oppositis; et Psal. 58, 6. *incantans incantationes* vocatur מַחֲכֵם *ad*
sapientiam (magicas puta artes) *institutus*. 2) طَبَّ *scientia* pol-
luit, medicatus fuit, et fascino praestigiisque usus fuit, indeque
 طَبٌّ vel طِبٌّ *medicina, curatio, et fascinum*. 3) Ch. םׁׁ *odo-*
ramentum, aroma, et pharmacum tam malum quam bonum: vnde
 םׁׁ הַרְיִים vel םׁׁ רַחֲיִי סַמָּא *pulvis vitae, pharmacum vitale, et םׁׁ*
 הַמּוֹת vel םׁׁ רַמּוֹת סַמָּא *pulvis lethalis, venenum mortiferum, apud*
 Buxtorfium in Lex. Talm. p. 1494. plane vt 2 Cor. 2, 16. Οἷς μὲν,
 ὁσμή θανάτου εἰς θάνατον· οἷς δὲ, ὁσμή ζωῆς εἰς ζωὴν. *Aliis qui-*
dem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitae in vitam.
 4) Aeth. WZP: *medicinam adhibuit, et veneficiis incantationi-*
busue petiit; WZ.P: medicamentum, et incantatio, veneficium.
 5) عَرَفَ *medicus, et hariolus; vtrumque ab عَرَفَ sciuit, cognouit.*
 Quod vt ne nimis mirum videatur, reputandum est, Graecis
 Latinisque idem usu venisse, vt γνωσῆς fit *cognitor et magus,*
 Φάρμακον, *pharmacum, medicamentum, venenum, virus, vt et sa-*
lubre et noxium medicamentum significauerit; Φαρμακῆνῶν medica-
menta conficio, et veneficio vtor. Sic ab Aeth. מוֹנָן: *sapuit,*
prudens fuit, dicta מוֹנָת: venefica; et a sagiendo, h. e. a sciendo
et acute sciendo, saga, coll. CICERONE lib. I. de diuinat. c. 31.
Sagire sentire acute est, ex quo SAGAE anus, quia multa scire vo-
lunt. Nobis item Germanis dicta *eine weise Frau, saga a weise*
sapiens. Sic אֲרַיִם *sciuit, cognouit, fit Ebr. חֲבֵר חֲבֵר incantans*
(i. e. exercens, adhibens) incantationem, Deut. 18, 11. itemque
Chaldaicum מַחֲכֵם et Syr. مَحْكَوْءُ incantator, ibidem et Psal. 58, 6.

Ab יָדַע, Syr. ܝܕܥܐ, Arab. عَرَفَ et Gr. γινώσκειν, *cognoscere*, fiunt, יָדַעְנִי, יָדַעְדָּנִי vel מִמֶּדְבָּרִי, מִמֶּדְבָּרִי עֲרָאֵף et γινώσκεις, *bariolus*: سَاحِرٌ est *scire*, et *fascinare*, *incantare*, indeque سَاحِرٌ *magus*, Aeth. 13, 6. 8. et سَاحِرٌ عَلِيمٌ *magus sciens* seu *sapiens*, Coran. c. 7, 106. c. 26, 31. 36. quod ipsum epitheton, ab عَلِمٌ *sciuit*, *scientia polluit*, originem dedit nomini Ἐλύμωσ, quod Graece explicatur a Luca ὁ μάγος *magus*, vnde Pl. ἄλκιμα docti, i. q. Ebr. החֲרָשִׁים *magi* Ex. 8, 18. et. Quin ipsum nomen *magi*, quod teste CICERONE de diuinat. l. I c. 23. *sapientum et doctorum genus habebatur in Persis*, per abusum ad *incantatores* tractum est. Vt adeo nec *Medicis* fraudi sit; quod honorificae illorum adpellationes etiam *fascinatoribus bariolisque* per abusum fuerint triburæ.

§. XI.

Sanitas ac valetudo quibus vocabulis notetur apud Ebraeos,

Sanitatis ac valetudinis status hisce describitur vocabulis, apud Ebraeos: 1) הָיָה *viuus*, חָיָה *viuere*, et מְחִיָּה *vitalitas*, pro *sanus*, *sanum esse*, et *sanitas*, vnde LXX Leu. 13, 15. 16. הַבָּשָׂר הַחַיָּה verterunt ὁ χρώς ὁ ὑγιής *color sanus*; Esa. 38, 21. וְיָחִי וְיִצְחָק וְיִגְיָה עִשָּׂי; et Leu. 13, 10. וּמְחִיָּה בָּשָׂר חַיָּה וְאִפְדֹּ תֵּשׁ ὑγιᾶς תִּישׁ σαρκὸς τῆς ζώσης. Sic Arab. حَيٌّ *vixit*, et *bene valuit*; Aeth. ሕ.ዋዕ: *vixit*, et Luc. 7, 10. *sanus fuit*. 2) חָלַם *valuit*, *robustus fuit*, Iob. 39, 4. Chald. חָלַם et Syr. بَلِيغٌ idem; vnde Chald. חָלַם et Syr. بَلِيغٌ *sanus*, *saluus*, *integer*, et Lat. *columnis*, *incolumis*, *incolumitas*: plane vt Lat. *valere* et *vires roburque* et

et secundam valetudinem notat, *starck und gesund seyn*; pariter Gr. $\iota\alpha\chi\upsilon\epsilon\upsilon\epsilon\upsilon$ et viribus valere et prospera esse valetudine, vt Marc. 2, 17.

3) שלם integer, perfectus, indeque saluus, sanus, incolumis, Gen. 33, 18. שלום integritas, indeque non solum pax, sed etiam incolumitas, sanitas; vnde a LXX redditur per $\iota\gamma\iota\sigma\iota\omega\upsilon\epsilon\upsilon$ Gen. 29, 6, c. 37, 13. c. 43, 27. 28. 4) מתם integritas, perfectio, et sanitas; vt Esa. 1, 6. *A planta pedis eius usque ad caput, מתם אין בו* nulla est in eo sanitas, et Psal. 38, 4. 8. *nulla est in carne mea מתם integritas*, id est secundum LXX, *ἰασις* sanitas. Nisi hoc malis deducere a מתא extendit, vt ab *extensione* et *prorogatione* vitae nomen acceperit. Apud Chaldaeos et Syros, 1) praeter חלל et apud Chaldaeos et Syros, בדלל , de quibus modo sub Ebraicis, 2) בריא sanus, proprie

i. q. Arab. بريء et بريء purus, immunis, liber, v. g. a labe, vitio, morbo, indeque בריאות sanitas. Apud Arabes, 1) praeter apud Arabes, حي vixit, de quo paulo ante, 2) صح proprie integer, deinde sanus fuit, et hinc صحا integer, et sanus, Pl. اصحوا $\iota\alpha\chi\upsilon\upsilon\upsilon\tau\epsilon\varsigma$ sani, Matth. 9, 12. Apud Aethiopes, 1) praeter ጠ.ጸፀ : vixit, et apud Aethiopes, de quo modo sub Ebraicis; 2) ጥሰ : bene valuit, vnde ibid. ጥሰ.ጸፂ : *oi ἰαχῦοντες*; quod conuenire videtur cum Ebr. כטט fixit, indeque firmavit, et plantauit.

§. XII.

Obiectum artis medicae est vel personale vel reale. Et personale quidem obiectum est Homo, dictus, ex quo post lapsum mortalitatis esse coepit, Ebraice vel a termino vitae, מתה Pl. מתים , h. e. Obiectum artis medicae personale, homo, a termino vitae,

vel ab *infirmate* dictus, h. e. *terminabilis*, (vti Latinis *mortales*, nobisque *die Sterblichen*) a מַחֲרִי *usque quo? quando?* vel ab *infirmirate*, אֲנִישׁ, Chald. et Sa-

mar. אֲנִישׁ, Syr. اِنْمِش, Arab. اِنْسَانٌ vel اِنْسٌ, Aeth. አንስ:

hoc est, *morbidus, infirmus, aeger, miser*; ab אֲנִישׁ *infirmus fuit, aegrotavit*. Planum est enim, (vt COCCIVS in *Lex. Ebr.* sub illa voce notavit) *hoc nomen esse aduentitium a miseria incurabili, in quam cecidit per peccatum*. Nempe vt Apostolo Ebr. 7, 28. vocantur ἀνομιῶντοι ἔχοντες ἀδέειαν, *homines peccato infecti, indeque infirmitati obnoxii*. Quin si nomen אֲנִישׁ *homo* ex forma sua spectetur, abstractiuum potius, quam concretiuum est, notans *infirmiratem et miseriam ipsam* velut in abstracto, ad instar בְּאוֹשׁ foetor, מְלוּנָה plenitudo, שְׁחֹרֶת nigredo, cet. vt, quemadmodum dicitur, *senectus ipsa vel ipse morbus est*, sic dici queat, *homo ipse morbus est*. Speciatim homines *qua aegrotantes*, vocantur Matth. 9, 12. οἱ κενῶς ἔχοντες, indeque ibidem Syr.

speciatim
aegroti.

ܕܢܘܘܐ ܐܠܫܩܡ qui male adfecti sunt, Arab. اِنْوَا اَلْاِسْقَام adfecti morbis, Aeth. አለ : Pሐፀ : proprie *qui patiuntur*, plane vt nostro stilo qui aegrotant, *patientes, Patienten*, vocantur.

Aegrotare
quibus voca-
bulis adpel-
lectur Ebraeis.

Aegrotare autem effertur, Ebraeis quidem 1) אֲנִישׁ *infirmatus fuit*, et quod huic adfines est, 2) נִישׁ *aegrotare*, Psal. 69, 21. a quo et Graeca, νόσος *morbus* et νοσέω *aegrotō*, originem duxerunt. 3) דָּוָה *languit*, spec. ex profluuio sanguinis, Leu. 12, 2. 4) חוּל *vel חֹחֵל dolere*. 5) חָלִית 2 Par. 16, 12. vel vltatiore forma, 6) חָלָה *aegrotavit*, quod praecedenti חוּל *dolere* adfines est, quia aliqui morborum coniuncti sunt cum *doloribus*; vnde et ipsum חָלָה *aegrotare*, alicubi *dolere* est, 1 Sam. 22, 8. Idem censendum

de

de 7) חָלַל *sauciatus fuit*, et 8) יָחַל ab יָחַל, *doluit*, Ier. 4, 19.
 9) כָּאֵב *doluit*. Porro qui *gravius aegrotant*, ita vt lecto adfixi
 sint, Ebraeis vel simpliciter שְׁכָבִים *decumbentes*, Psal. 41, 9. vel
 plenius לְמַשְׁכָּב נִפְלִים *cadentes vel lapsi in lectum*, *bettlägerig*,
 Ex. 21, 18. adpellantur, et lectus ipse, in quo decumbunt, Ebr.

עָרַשׁ דָּוִד, Chald. שְׁוִי מַרְעָא, שְׁוִי מַרְעָא, Ar. سَوِيَتْ وَجَعٌ,
 et Aeth. ሀገሪት ስጋገጥ: *lectus infirmitatis, morbi, dolorum et*
passionis, das Krankenbette, Psal. 41, 4. Etiam *passiva voce* Ebraeis
 aegrotare dicuntur qui *gravius et paene incurabiliter aegrotant*: vt
 Ela. 17, 11. כָּאֵב אָנוּשׁ, et c. 30, 15. מַכְאֵב אָנוּשׁ *dolor aeger*
passive, pro aegerrimo et incurabili; Ier. 15, 18. מַכְאֵב אָנוּשׁ
plaga passivae aegra, pro immedicabili; 2 Sam. 12, 15. וַיֵּאָנֵשׁ *et*
aegrotavit passivae, i. e. lethaliter; Dan. 8, 27. נַחֲלִיתִי *infirmatus*

fui, pro graviter aegrotavi. Quod ad ceteros Orientales; Chal- ceterisque
 daeis, Samaritis, Syris, דָּוָה, יָסַד, כָּאֵב, et בָּאֵב *est doluit*, Orientalibus.

et מָרַע *et aegrotavit*: Arabibus vero نَوِيٌ vel نَوِيٌ *aegrotavit*,
 vit, male habuit; كَلِبٌ *dolore languit*; مَرَضٌ *aegrotavit, de-*

bilis fuit, vnde Gallicum merode; سَقَمٌ *male habuit, aegrotavit*: ac
 denique Aethiopicis ሀገሪት: *aegrotus factus est*; ስጋገጥ: *idem*,
 proprie vero *passus fuit*.

§. XIII.

Reale vero medicorum obiectum sunt morbi, et hi vel ad me- Reale Medi-
 dicinam in uniuersum, vel speciatim ad chirurgiam spectantes: corum obie-
 tum hi, tum illi, vel generalioribus vel specificis nominibus suis ctum, morbi,
 dicti. Generaliora morborum medicis curandorum nomina Ebraica hique vel ad
 uniuersam
 sunt medicinam

spectantes, generaliori-
bus suis dicti
nominibus;

sunt 1) **דָּרַי** vel **מְדוּה** *languor*; 2) **חֲבָלִים** *dolores*, spec. *partus*,
Jer. 13, 21. Iob. 21, 17. dicti a *ligando* seu *constringendo*; vt conci-
plantur instar *funium*, qui et ipsi nomine **חֲבָלִים** veniunt, con-
simili orationis tropo ac Iob 36, 8. *Capiuntur funibus miseriae*,
בְּחֲבָלֵי עֵינַי; 3) **חֵיל** et **חִלְחָלָה** *dolor*; 4) **חֵילִי**, **מַחֲלָה**, **מַחֲלָה**,
מַחֲלָה et **חֲחֹלָה** *morbus*; 5) **כָּאֵב** et **מִכָּאֵב** *dolor*; 6) **צִיר** idem,
pariter a **צוּר** vel **צָרַר** *ligare, constringere*, Esa. 21, 3. Chaldaica
vero et Syriaca, **כִּיבָא**, **כַּבָּא**, *dolor*, et **מִרְעָא**, **מִרְעָא** *morbus*.
Arabica, **سقم** et **سوي**, **مريض**, **سقم** vel **سقم** *morbus*, **وجع** *mor-*
bus, dolor. Aethiopica, **ጸጸ** et **ጸጸ**; idem.

§. XIV.

vel ad chir-
urgiam spe-
ciatim, eo-
rumque no-
mina apud
Ebraeos,

apud Chal-
daeos et Sy-
rios,

Ad *chirurgiam* spectantium morborum vulnerumue nomina
Ebraica sunt: 1) **אֲבַעְבָּעוֹת** *pustulae, vesicae*, a **בָּעָה** *bullire fecit*,
עָג *effervuit, commotus fuit sanguis*; 2) **חֲבֵרָה** (Esa. 53, 5.) vel
חֲבֵרָה *tumex, vibex*, ex *tusione verberibusue*, collecto sub cu-
re sanguine vel pure, a **חָבַר** *collegit, coniunxit*; 2) **מַכָּה** *plaga,*
vulnus, ac speciatim Esa. 1, 6. **מַכָּה טְרִיָּה** *vulnus humens, sangui-*
ne madens, ab Ar. **ظرو** vel **ظري** *rerens fuit*, et huic adfini **ضرا**
sanguine manavit vulnus; 3) **פָּעַע** *vulnus ex scissione*, a **פָּעַע** *vul-*
neravit, cui adfines est פָּעַע scidit, fuit, secuit; 4) **שִׁבְר** *confractio,*
vt, si membrum aliquod fractum habeas; 5) **שִׁחִין** *ulcus*. Chal-
daica et Syriaca: 1) **בועה** et **אבעבוע** *pustula, vesica*, a **בָּעָה** et
בָּעַע *bulluit*; 2) **חבור** et **חבור** *vulnus*; 3) **נפח** et **נפח** *tu-*

mor,

mor, ab inflatione, a נפח, Chald. נפח, נפח, נפח et 447: fluit, influit, suffluit; 4) שִׁיחַנָּה et שִׁיחַנָּה ulcus, a שִׁחַן, שִׁחַן, שִׁחַן et שִׁחַן: caluit, incaluit. Arabica: 1) جرح et apud Arabes جرح ulcus et vulnus, a جرح et جرح vulneravit, vlcerauit; 2) عثبماتا, pustulae, a عثبماتا bulliendo efferbuit; 3) نكح tumor. Aethiopica: 1) ከከከ: exulceratum fuit vulnus; et Aethio- 2) ጸጸጸ: ulcus et vulnus; 3) ቀኘተ: vulnus ex ictu hastae accep- ptum. 4) ከከከተ: fractura cruris; et 5) ቀኘተ: vulnus.

§. XV.

Graviores lethiferique tum morbi tum vulnera in Codice sacro sic describuntur: Deut. 28, 59. מְכוֹרֵי גְדֹלָה וְנֹאמְנוֹרֵי פְּלָגָה מַגְנָה וְרַעִים וְנֹאמְנוֹרֵי וַיְהִי חֲלִיוֹ חֹזֵק מְאֹד עַד אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה חֲלִיוֹ חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא. Fuit morbus eius validus valde, usque dum non remaneret in eo spiraculum; 2 Par. 16, 12. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא usque ad summum processit morbus eius; c. 20, 18. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא morbi immedicabilis; v. 19. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא morbi maligni; Esa. 38, 1. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא aegrotavit Hizkias ad mortem usque; Jer. 14, 17. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא confractio ingens, et plaga incurabilis valde; c. 15, 18. וַיֵּלֶךְ חֲלִי חֲלִי לְאֵין מְרַפָּא Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea incurabilis, ita ut veniat sanari? Vide et quae §. XII. de passivis morborum verbis modo diximus.

Graviores tum morbi tum vulnera, quomodo in S. S. describuntur.

§. XVI.

Specifica
morborum,
vitiolorum vul-
nerumque
nomina in
Codice S.

Species morborum, vitiolorum, vulnerumque sequentes in S. Scriptura V. T. commemorantur: 1) Leu. 13, 2. שֵׁחַת אוֹ בַּחֶרֶת vulgo *tumor*, sec. Chald. *fosfula*, rectius vero secundum interpretes Syr. Arab. *macula*, vel sec. Vulg. *diuersus color*, aut *scabies*, (quae alibi et מִסְפַּחַת vel מִשְׁפַּחַת adpellatur) aut *papula alba*, eeu praecordia leprae; 2) ibidemque v. 3. צֶרַעַת בְּנֵעַ צֶרַעַת *plaga leprae*, cum capillo in album mutato, et subsidente cute, qui est status leprae completae; et 3) v. 11. צֶרַעַת נוֹשֶׁמֶת *lepra inueterata*; et 4) v. 51. 52. צֶרַעַת מַמְאִירָה *lepra*, sec. aliquos *amara* f. *molesta*, quasi ex cognato מָרָר *amarus fuit*, rectius forte *crudescens*, ex Arab. ^{عزل} irritauit, et intransiue *recruduit*; 5) v. 30. נִחַק נִחַק *porrigo*, siue, vt ibidem per authenticam interpretationem declaratur, צֶרַעַת הָרֵאשׁ אוֹ הַזָּקֵן *lepra capitis aut barbae*; 6) v. 39. בַּחֶק i. q. Arab. ^{قحط} *viriligo* siue *leuce*, qui morbus ibid. describitur כְּהֵרֹחַ בְּהֵרֹחַ לְבָנֹת *pustulae contractiores albae in cute carnis*; 7) Deut. 28, 27. Percutiet te Dominus בְּשַׁחִין מִצְרַיִם *ulcere Aegypti, et mariscis, et scabie, et prurigine*. Ex quibus quid sit *ulcus Aegypti*, declaratur ibidem v. 35. וְעַל הַבְּרִיכִים וְעַל הַשְּׂקָמִים *ulcus malignum super genibus, et super tibiis* f. *cruribus*: forte idem malum, quod ibid. v. 60. his pingitur verbis, כָּל־מַדְוָה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִזְרַת מִפְּנֵיהֶם *omnes morbi Aegypti, a quibus timuisti*. Vide quae 10. CLERICVS in *Comment.* tum ad Deut. 7, 15. tum ad c. 28, 27. 35. de his morbis Aegyptiacis ex PLINIO et ex THEVENOTII *Itinere Orientali* excerptat. Alter vero morbus, עֲפָלִים, sunt *tumores in*

obscoc-

obscenioribus pudendisue corporis partibus, quales Philistaeis a Deo immisi leguntur 1 Sam. 5, 6. 9. 12. ab העפיל *exulit se*, a quo et עפל *clivus*. Concinit Arab. عفل *tumore*, simili berniae virorum, anteriore vulvae parte laboravit mulier, camela, vnde عفلة ipse ille morbus. Ibidem pro עפלים secundum Kri legitur טהרים (quod et in ipso textu legitur 1 Sam. 6, 11.) et sic Chald. טהורין et Syr. ܛܗܘܪܝܢ verterunt, significatu eodem: probabiliter ex cognate טור i. q. טור *obire*, *circumire*, ab orbiculari et rotunda figura. Arabibus vocantur باصور, بوسير, باسور, بوسير. Plur. بواصير et بواصير *haemorrhoides*; a اسس *austerus fuit*, vnde Ebr. בסר *omphax*, *vaa immatura*: sicut et Lat. *marisca* proprie vilis et insipida ficus est, et nostris quoque idem vlcis Feigblattern et Feigwarzen audit. Tertium morbi genus גרב i. q. Chald. גרב vel גרבא, Syr. ܓܪܒܐ, et Ar. جرب *scabies*, a جرب *scabies fuit*, siue potius ab similiter inchoato Ebr. גרר, Chald. et Syr. גרר, ܓܪܪ et جرب *scalfit*, *abrasit*. Denique quartum morbi genus חרס *prurigo*, *scabies secca*, nomen habet siue ab Arab. حرس *scabit ferro vel unguibus*, vnde idem חרס et *testam* notat, quali Iobus ad scabendum se vsus fuit, Iob. 2, 8. vel quia *solent* pariter significat, potius ab *vrendo* et *ardendo*, ex cognatis חרה *arsit* et חרר *arsit*. 8) Coniunguntur Exod. 4, 11. *Quis ponit* חרש או עור *mutum aut surdum*, — — *aut caecum?*

9) Est et plenior morborum malorumque adfectuum catalogus
Leu. 21, 18 — 20. עוֹר *caecus*, פֶּסַח *claudus*: חָרָם *secundum τὸς ὁ*
κολοβόρριον qui mutilo et praefecto naso est, et sec. ONKELOSVM,
qui *laesus est naribus*; cui consonat Arab. ¹⁰أخْرَمٌ *qui fissum habet la-*
bium vel imbricem narium, vel sedum nasi mucronem, vel perfora-
tam aurem, succisamue alam intermediam scapulae: שְׂרוּעַ *praelongus*

aliquo membro, ab הִשְׁתַּרַע *extendit se*, et Arab. ¹¹شَرِعَ *in longum*
protendit, cui opponitur קָלוּט *contractus, curtus*; שִׁבְרֵ רֶגֶל *fra-*
ctio pedis; שִׁבְרֵ יָד *fractio manus*; גִּבְבוֹן *gibbosus*; רַק *minutus s. iusto*
gracilior; תְּבִלְלָל בְּעֵינָיו *in cuius oculo est suffusio ex albo nigroque*;
גִּרְבָּ *scabies*; יִלְפֶּת *impetigo*, a quo est Gr. λεπίς *squama*, et λέ-
πρα *lepra*; מְרוּחַ אֶשֶׁר *accritus testiculo*. Item 10) Deut. 28, 21.

22. דִּבְרֵ *pestis*; שִׁחָפָה *tabes*, i. q. ibidem Arab. ¹²سَخَفٌ *tabes*,
phthisis, a ¹³سَخَفٌ *refecuit a dorsi carne adipem, ab osse carnem*;
conuenit et cum ¹⁴سَخَفٌ *macies*; קִדְחָת, דִּלְקָת et חֲרָחַר, *species*
februm, vtut, quomodo differant, determinare vix liceat, omnes
ab ardore distae, haec a חָרַר *vsit*, illa a דִּלַק *arsit*, ista a קִדְחָת

accendit; יִרְקוּן i. q. Arab. ¹⁵يَرْقَانٌ vel ¹⁶لَرْقَانٌ, *de homine, icterus*
s. morbus regius, de segete vero, *vitium quo ante maturitatem*
flauescit, vtrumque ab יִרְקָ *viridis et flauus fuit*, vnde et Lat.
morbis arcuatus vel arquatus, vom grün und gelb ausseben. Adde

11) Esa. 21, 3. חֲלָחָה בְּמַתְנֵי *dolor in lumbis*; 12) Ezech. 21,
11. שִׁבְרוֹן מַתְנֵי *fractio lumborum*; Item 13) 2 Par. 21, 15.
מַחְלַה מַעִים vel חֲלֵי *morbis viscerum*, quem Elias Ioramo omi-

natus,

natus, hic vero ipso actu passus fuit, et hoc ita, vt post bien-
 nium a morbo viscera effuderit v. 18. de quo vide b. 10. IAC.
 RAMBACHIVM in b. 10. HENR. MICHAELIS Adnotatt. vber.
 ad l. c. *Dysenteriae genus fuisse ex eo colligi potest, quod Act.*
 28, 8. *δυσεντερία Syro* ܕܘܣܥܢܬܝܘܢ *dolor viscerum*, et Arabi
 ܕܘܣܥܢܬܝܘܢ ^{ܕܘܣܥܢܬܝܘܢ} ^{ܕܘܣܥܢܬܝܘܢ} ^{ܕܘܣܥܢܬܝܘܢ} *corrosio viscerum* dicitur: sicut et Gr. *δυσεντερία* est a
 δὲς *difficultatem* notante, et *εντερον* *intestinum*. Denique 14) I Reg.
 15, 23. et 2 Par. 16, 12. rex Asfa ܘܗܝܘܐ ܘܕܘܘܠܐܝܢܐܝܝܐ *aegrotavit pedibus*,
 quae *podagrae* periphrasis esse videtur. 15) Ἰδρωπιμός, seu *aqua*
intercute laborans, in toto codice V. et N. T. nonnisi semel me-
 moratur Luc. XIV, 2. redditurque Syr. ܘܘܠܘܘܢܐܝܢܐܝܝܐ *passus con-*
gregationem aquarum, Aeth. ቆ-ብ-ወ : *passus congregationem* sim-
 pliciter, Ar. ^{١٥١٥٩} *سوسني* qs. *potu rigatus*, quod nomen interpre-
 Perf. ex Syro vertens, vt terminum artis retinuit, sed cum ad-
 iecto scholio: i. e. *tumefactus toto corpore*. A quo Arabico et Grae-
 cum ἀσπληνής *species aquae intercutis* non minus, quam ἀσπληνός *uter*,
 forte nomen habet.

§. XVII.

Specialissime *pestis* sine *pestilentia* Ebraeis adpellatur דָּבַר, *Specialissima*
 a verbo דָּבַר, non qua *locutus est* significante, sed qua *duxit*, nomina
egit, impulit, pec. stimulo; vnde Psal. 18, 48. יִדְבֶּר עַמִּים תַּחְתִּי *Ebraica pe-*
et egit populos sub me, id est, *subegit vel subiecit mibi*, דָּבַר *stis.*
actus, ratis, ab agendo et impellendo, דָּבַר *apis*,
aculeo suo, velut stimulo bouem aratorem agricola, impellens,
 et per litterarum metathesin, דָּבַר *aculeus, stimulus*: vt *pestis*,
 perinde ac 1 Cor. 15, 56. *peccatum*, concipiatur tanquam τὸ κέν-
 τρον

περον τῆ θανάτου *stimulus mortis*. Vnde denominatiuum דבר *perdidit, exitio dedit*. Quomodo et Arabibus a طعن, quod Ioh. 19, 37. τῷ κεντεῖν *pungere* siue *perfodere* respondet, passivum طعن est *peste ictus fuit* f. *laboravit et interit*: et *peste* ipsa συνονύμως adpellatur صاع الجن *hastae* f. *lanceae Diaboli*, apud IAC. GOLIVM in *Lex. Arab.* c. 1038. Vocatur et המיתה *mors* velut ipsa, hoc est, *lethiferorum morborum teterrimus*; Ier. 15, 2. utpote vbi המיתה *mors* ita, ut in parallelo c. 34, 17. המיתה *pestis, gladio, fami* et *captiuitati* contradistinguitur. Eodemque significatu sumitur etiam in N. T. vox θάνατος *mors* Apoc. 6, 8. et vicissim Ebr. דבר *pestis* a LXX vertitur θάνατος, a-Chaldaeis interpretibus et Syro מותא, מוּתָא, vel מוּתָא, מוּתָא *mors*, Num. 14, 12. Deut. 28, 21. 2 Sam. 24, 13. 14. et alibi saepissime.

§. XVIII.

Specifica
morborum
dolorumque
nomina apud
Chaldaeos et
Rabbinos,

Ceterorum Orientalium specifica morborum dolorumque nomina omnia congerere, pro nostro quidem instituto nimis prolixum foret; aliqua tamen illorum speciminis loco subiiciemus. Ut apud Chaldaeos Rabbinosue: 1) גלגלת *morbus* cranii, i. e. *hemicranicus*, 2) ידיים *manuum*, siue *chiragra*, 3) מוחקל *et הנכמרה, הנפלה* et הנכמרה *caducus*, i. e. *epilepsia*, 4) מחנק *strangulatorius*, i. e. *angina*, 5) ירקון *auriginosus*, seu *icterus*, 6) מסס *omasi*, 7) מעים *viscerum* f. *coliacus*, 8) נסים *iliofus*, quo ilia male adficiuntur, 9) נידים *resolutionis nervorum*, i. e. *paralysis, hemiplexia, apoplexia*, 10) חסיאר *phreneticus*, f. *phrenitis*, 11) צלעים *laterum*, i. e. *pleuritis*, 12) קילבון *ischiatricus*, 13) קרדייקוס *ex uteri relaxatione proveniens*, 14) קרדייקוס *stomachi*,

f. κατ-

f. $\kappa\alpha\tau\alpha\delta\omega\gamma\mu\acute{o}\varsigma$, 15) רגלים *pedum*, i. e. *podagra*, *arthritis*,
 16) שחרוּנָא *ischiatricus*, 17) שחמָה *ex ulceratione pulmonis prou-*
niens, i. e. *phthisis*, 18) שחמָתָא *intumescere faciens corpus*, i. e.
hydropisis, 19) שִׁתְחָתָא *haemorrhoides*, 20) השלשיל *dysenteria*.

Quae omnia in vnum collecta nobis dedit *Edm. Castellus* in Lex.
 heptagl. c. 1241. sq. Apud Syros specifica dolorum nomina, ex apud Syros,

recensione eiusdem *Castelli* ibid. c. 1660. haecce sunt: دولور *dolor*

1) دولور في البطن *viscerum*, i. e. *dysenteria*, 2) دولور في العنق *elephantia*, 3) دولور في الظهر
dorsi, *nephritis*, 4) دولور في الرأس *hemicrania*, 5) دولور في المفاصل *iunctura-*
rum. Nomina vero *ulcerum* ibid. c. 3728. جرح 1) جرح في البطن *ulcus*

malum, i. e. *cancer*, 2) جرح في الفم *vomica*, 3) جرح في العنق *struma*, *apo-*
stema, *cicatricem ducens*, 4) جرح في اليد *marisca*, *figus morbus*. Apud et apud Ara-

Arabes item, secundum *Golium* in Lex. Arab. c. 880. ساق الغنبل *bs.*

elephantiasis, ساق الثعلب *morbis vulpis*, i. e. *alopecia*. Et secun-

dum eundem ibid. c. 864. *vulnera capitis*, secundum suas species
 et gradus, sunt undecim: 1) قشرية et خارضة *leuisimum capitis*

vulnus, et *contusio* f. *fractura capitis* findens nonnihil *cutem*,

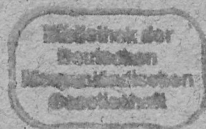
2) باضعة *e quo sanguis quidem emanat, sed non fluit*, 3) سامة

cruentum, 4) سامة *cruore manans*, 5) منزاحة *carneosae cuti capi-*

ris inflatum, nec pericranium penetrans, 6) سمحاق *ad pericranium*

pertingens, 7) موضعة *patens et quasi ossis albedinem conspicuam*

praebens, 8) هائنة *vulnus ex contusione qua os confringitur, pec.*

ubi non adparent squamae aut fragmenta, 9) ^{3 1 1 3} منقلا³ *osfa rumpens*, et particulas eorum separans, ac velut e loco suo transferens, ut eximi debeant, 10) ^{3 3 3} كسر³ *fractura capitis*, quae ad cerebrum pertingit, eo tamen illaeso, et 11) ^{3 3 3} ناسغا³ *vulnus capitis ad cerebrum usque penetrans*.

Plura qui voluerit, Arabes medicos AVERROEM et AVICENNAM adeat oportet.

§. XIX.

Mors ipsa
pingitur vt
meta,

Mors ipsa, in quam morbi tandem desinunt, vocatur Ebr. מוּת, Chald. מוּתָה, Syr. ^{3 3 3} مَوْت, Arab. موت, et Aeth. ^{3 3 3} מוּת:

actusque moriendi מוּת, Ch. מוּת, ^{3 3 3} مَوْت, et ^{3 3 3} מוּת: quibus vocabulis et significato et litteris conuenit cum aduerbio מוּתָה et ^{3 3 3} מוּתָה *quando? usque quo? quod protensionem usque ad terminum no-*

tat, ipsique Latino *meta* consonat, ex verbis ^{3 3 3} מוּתָה, ^{3 3 3} מוּתָה, Ebr. ^{3 3 3} מוּתָה, ^{3 3 3} מוּתָה, ^{3 3 3} מוּתָה et ^{3 3 3} מוּתָה *extendit*. Vnde apud Golium in Lex. Arab. p. 16. Arabibus per paronomasiam dicitur: الموت طريق

الموت طريق, *Mors via communis est, et omni viuenti*

vt rex terro-
rum,

META. Eadem mors sistitur Iob. 18, 14. vt מלך בלהות *rex terro-
rorum*, i. e. *terribilis, terrores incutiens*: et quidem vt *rex*, quia imperio eius per peccatum subiecti sunt omnes omnino homines, coll. Rom. 5, 14. Ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως κ. τ. λ. *Regnauit mors ab Adamo usque ad Mosen cet. vt* *terribilis* vero, quia extra Christum si spectemur, mors est πάντων τῶν φοβεῶν φοβερότατον, *terribilium omnium terribilissimum*, quod *Aristoteles* olim dixit; indeque Ebr. 2, 15. *Christus dicitur*
venis-

venisse, ut liberaret hos, qui per omnem vitam φόβω θανάτου ἐνοχοὶ ἦσαν δαλείας, timore mortis obnoxii erant seruituti. Vocatur et stipendia peccati Rom. 6, 23. i. e. merces, quam peccatum sibi, ceu vt stipendium peccati. regi, seruientibus tribuit. Vide Programma academiae nostrae paschale anni 1751. p. 6. 7. Pingitur item mors vt pater, mor- vt pater morborum, cet. bi vero vt filii, coll. Iob. 18, 13. vbi morborum teterrimus nomine primogeniti mortis venit. Vocatur et complementum Esa. 38, 12. 13. exitus Luc. 9, 31. 2 Pet. 1, 15. et ἡ ἀπόθρεσις τῆ σκηνώματος ibid. v. 14. Vide C. H. RITTMEIERI disp. de Nomenclaturis mortis emphaticis, Helmst. Denique status hominis post mortem ratione corporis describitur Esa. 14, 11. Subter te sternetur tineae, et operimentum tuum erunt vermes.

§. XX.

Sanitatis restitutio, siue confanescencia et conualescentia, Ebraeis Consanescencia et sanatio iisdem fere vocabulis, quibus status sanitatis, (vide §. XI.) efferrur: quomodo adpellatur apud Ebraeos, nominatim per 1) וָיָחַי vixit, viuus mansit, reuixit, vt Ios. 5, 8. עד חַיִּים vsque dum reuixissent, secundum LXX, ἕως ὑγιάνεισαν donec sanati fuissent, s. conualuissent; Esa. 38, 9. בְּחַלְוֹתָי וַיַּחֲיֵי כִּי אֶגְרוֹתִי cum aegrotauisset, et vixisset, (i. e. secundum Vulg. conualuisset, et fec. Chald. sanatus fuisset) a morbo suo; 2 Reg. 1, 2. אִם אֶחְיֶה מִחֲלֵי זֶה an conualescam a morbo hoc? quomodo et Syr. ܘܘܢ et Aeth. ሕ.ዩዕ: vixit, Matth. X, 22. c. XIX, 22. 25. Ioh. IV, 52. respondent Graeco σωθῆναι saluari, vel νομιφότερον ἔχειν melius habere, id est, confanescere vel conualescere a morbo: et ad imitationem Orientalium, ipsum Gr. ζῆν viuere in stilo N. T. Ioh. IV, 50. ita vt conualescens concipiatur veluti reuiuiscens ex mortuis, et conferri mereatur illud Martialis dictum: Non est viuere, sed valere, vita.

2) חזק *validus factus est*, i. e. *conualuit*; vt Esa. 39, 1. *Audiuerat, quod aegrotauisset*, וַיִּחַזֵּק, *Vulg. et conualuisset*, Chald. *sanatus esset*. 3) חלם *valuit*, Job. 39, 4. Hiph. החלים *sanauit*, Esa. 38, 16. et hinc וְנִסְמַח *sanatus fuit*, Ioh. 4, 52. 4) ירד *descendit de lecto, quem aegrotare incipiens conscenderat*, 2 Reg. 1, 4. 6. 5) קום *surgere, resurgere de lecto, in quo aegrotans decubuerat*, vt Ex. 21, 19. אם יקום *si surrexerit* *confanescens*, cui ibid. v. 18. opponitur, *כי נפל למשכב ceciderit in lectum*; Dan. 8, 27. vbi post וַיִּמָּוֶם *confectus et infirmatus sum per aliquot dies*, sequitur, וַיִּקְוֶם *surrexi vero*; et Psal. 41, 9. וַיִּשְׁכַּב לִי וַיִּקְוֶם *et qui decubuit*, (loquitur de aegrotante) *non pergerit surgere*. Quomodo et Iac. V, 15. ἐπεὶ ἀντὸν ὁ Κύριος: ad quem locum conferri meretur I. G. Wolfius in Curis. 6) נרפא *curatus est*, puta cum effectu, i. e. *conualuit*. 7) Psal. 41, 1. כָּל־מִשְׁכְּבֵי בְחַלְוֵי חַנְּכָה בְחַלְוֵי *omnem decubitum eius vertisti s. mutauisti*, o Deus, *in morbo eius*, i. e. *confanescere fecisti eum*. 8) שׁוּב *reuertere*; vt Ex. 4, 7. שָׁבָה כַּבְּשֵׁרוֹ *reuerterat*, id est, *confanuerat*, priori fanitati restituta erat, manus eius, *vt caro eius reliqua*: quomodo et nobis *wiederkehren* de confanescentibus dicitur, et Ar. قَابِ *reuertere est conualescere, redire ad pristinam valetudinem*. Chaldaeis, Syris et Arabibus id exprimitur per אָסִי, אֲחִסִּי, אֲחִסִּי et אֲחִסִּי *conualuit*. Insuperque per بَرِيٌّ, بَرِيٌّ et اِدْرَعَشٌ *idem*, proprie *liber, immanis, purusue euasit*, et اِسْتَعْفَى *sanatus fuit*.

§. XXI.

Speciatim *vulnerum confanescencia* Ebraeis exprimitur: Ier. *Vulnerum*
 8, 22. מִדַּע לֹא עָלְתָה אֲרֵכָה בַּת עָמִי *Quare non ascendit* (i. e. *inprimis con-*
fanescencia
crevit, succreuit, obducta fuit) *sanatio* (i. e. *caro cutisque vulne-*
quomodo de-
ris confanescens) *filiæ populi mei?* siue, vt Vulg. vertit, *Quare*
scribarur
igitur non est obducta cicatrix cet. Et c. 30, 13. רַפּוּתָה תְּעַלֶּה אֵינִן *Quare*
Ebraeis,
sanationes coalitus nullae sunt tibi. Ex quibus duobus locis
 colligimus, אֲרֵכָה et תְּעַלֶּה inuicem aequipollere, ab his vero
 differre רַפּוּתָה vt genus a specie. Vbi tamen רַפּוּתָה et מִרְפָּא
 contradistinguuntur תּוֹסֵף אֲרֵכָה et תְּעַלֶּה, haec inchoatum, illa
 completam vulneris curationem notant: vt Ier. 30, 17. הֲנִי
 תְּעַלֶּה אֲרֵכָה לְךָ וּמַטְכוּתְךָ אֲרַפְּאֶךָ *Ecce ego succrescere faciam*
 (Vulg. *obducam*) *cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te; et*
 c. 33, 6. הֲנִי מֵעַלְיָה לָּהּ אֲרֵכָה וּמִרְפָּא *Ecce ego succrescere faciam*
ei coalitum vulneris et sanitatem, vel secundum Vulg. Ecce ego
obducam eis cicatricem et sanitatem. Similiter Psal. 147, 3. quod
 in Ebraeo est לְחַבֵּשׁ לְעֵצְבוֹתָם *ad obligandum dolores eorum*, id
 metaphrasta Chaldaeus reddidit, מִסַּק אֲרֵכָה לְיַעֲרִיהוֹן *adscen-*
dere s. *succrescere facit cicatricem doloribus eorum.* Nempe quid fit
 אֲרוּכָה, liquet ex Arab. ^{أرق} *detumuit et mitigato dolore sanatum*
fuit vulnus, aequabili et rubicunda carne coaluit: idemque valet
עַלְיָה coalitus, ab עָלָה adscendit, spec. de vegetabili, crevit, suc-
crevit, wachsen, specialissime de vulnere, coaluit, zuwachsen;
certe Lat. simplex alesco Ebraeo עָלָה prorsus est harmonicum.
 Arabibus insuper dicitur ^{أرق} *coaluit, obductum fuit vulnus, ap- et Arabibus.*

propinquantibus et adductis inter se oris; *אֲדַמֵּן* conualuit, siccatum consolidatumque, et cicatrice obductum fuit vulnus, *אֲרָץ* coaluit, vnde *אֲרֻץ* medicamentum, quod vulnere impositum relinquitur, donec id coaluerit.

§. XXII.

Pharmaca s. medicamenta et emplastra, eorumque nomina apud Ebraeos, primo generatim,

Quod ad pharmaca siue medicamenta et emplastra generatim, recte monuit SIRACIDES c. 38, 4. *Altissimus creauit de terra medicamenta; v. 5. Nonne a ligno indulcata est aqua amara? et v. 7. In his curans mitigabit dolorem, et vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, et vnctiones conficiet sanitatis.* Iam ante lapsum primorum parentum succrescere Deus iusserat in medio paradisi *אֲרֶבֶת הַחַיִּים* arborem vitae Gen. 2, 9. procul dubio, vt esset medium conferuandae vitae singularissimum: vnde c. 3, 22. homo post lapsum expulsus e paradiso fuit, ne (vt inquebat Deus) *extendat manum suam, et accipiat etiam de arbore vitae, comedatque, et viuat in aeternum.* Cuius arboris vim, vtut propter infirmitatem et hebetudinem nostram vix intelligamus, tamen testimonio ipsius Dei suffultam pie reuerenterque suspicimus. Eius antitypus est Christus, coll. Apoc. 2, 7. c. 22, 14. Simili ad eam allusione Ezechiel vates c. 47, 12. vidit arbores ad vtramque ripam fluuii e sanctuario egredientis, quarum folia futura essent *אֲרֶבֶת הַחַיִּים* in medicamentum; plane vt et Ioannes Apoc. 22, 2. *ξύλον ζωῆς, καὶ τὰ φύλλα τῆς ξύλου εἰς θεράπειαν τῶν ἐθνῶν, lignum vitae, — et folia ligni ad sanitatem gentium.* Speciatim in sacris litteris vt pharmaca laudantur: 1) *נִכְחָה* vel *נִכְחָה* puluis aromaticus, Gen. 37, 25. c. 43, 11. dictus a *conterendo*, a *נָכַח* Hiph. *הִכָּה* percussit, spec. contriuit; cuiusmodi contritum aroma Cant.

deinde speciatim,

3, 6. vocatur **מַסָּה רוּחַל** *pulvis aromatarii*. 2) **דְּבֵלֶת פְּאֵנִים** *masfa ficuum*, vlceri pestilentiali quanquam miraculose curando adhibitum, Efa. 38, 21. 3) **צִרִי** *resina*, peculiariter in Gileaditide nascens, sanandis vulneribus apprime apta: vnde Ier. 8, 22. **שָׁם אֵין צִרִי אֵין בְּגִלְעָד אִם רִפָּא אֵין שָׁם** *Nullane (inquit vates) resina in Gileaditide? an medicus ibi nullus?* et c. 51, 8. **קָחוּ צִרִי לְמַכְאֹבָה** *Capite resinam dolori eius, forte sanabitur*. LXX id vtrobiq[ue] **ῥητίην** verterunt, et hinc Arabs **قَلْبُونِيَّة** *resinam*: indidemque ductum est Aeth. **ር.ጠ.ጊ**: *resina*, et medicamen in genere; sicuti ab Arabico Latinum *resina colophonia*, nostrumque *Calfunien*, a **قَلَف** *decorticauit*; Ebr. vero **צִרִי** a **צָרָא** *manauit*, et hinc **צִר** *lacryma arboris Cancam*. Inprimis quoque huc pertinet locus Sap. 16, 12. vbi cum respectu ad Psal. 107, 20. apocryphus auctor ita: **Καὶ γὰρ ἔτε βοτάνη ἔτε μάλαγμα ἐθεράπευσεν αὐτοὺς, ἀλλὰ ὁ σὸς, Κύριε, λόγος ὁ πάντα ἰάμενος**. *Etenim neque herba neque malagma sanauit eos, sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia*. 4) **מֶלַח** *sal*, adspergi solitus apud veteres recens natis infantibus, coll. Ez. 16, 4. *Die, quo nata fueras* — **מֶלַח לֹא** *המלחה* *saliendo non salita fuisti*; concinente GALENO, qui de Sanitate l. I. c. 7. scripsit: *Sale modico insperso cutis eius (infantis) densior solidiorque redditur*, cet. qui mos hodiernum apud Arabes superest, teste TROILONE in *Itinerario Orient.* p. 721.

§. XXIII.

Apud Chaldaeos Syrosque *pharmacorum nomina sunt*: apud Chaldaeos item Syrosque,
 1) **מְלוּגְמָא**, ex Gr. **μάλαγμα** *malagma*, de quo IO. BVXTOR-

FIVS

FIVS *Lex. Talm. c. 1207.* 2) **עוֹד** odor, aroma, mediae significationis, *pharmacum* tam *malum* quam *bonum* notans. Vnde IAKKUR in Legem f. 306. a. כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת לְשִׁמּוֹה תוֹרַתוֹ נַעֲשִׂית לוֹ סֵם חַיִּים—וְכָל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת שְׁלֵא לְשִׁמּוֹה נַעֲשִׂית לוֹ סֵם הַמּוֹת. *Quicumque operam dat Legi propter ipsam Legem, ei fit Lex eius aroma vitae: — et qui non operam dat Legi propter ipsam, ei fit odor s. aroma mortis: simili fere ratione ac Paulus dicit 2 Cor. 2, 15. ὁσμὴν ζωῆς et ὁσμὴν θανάτου, ut idem BUXTORFIVS ibid. c. 1494. observavit. Inde Syris **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *pharmacum vitae*, i. e. *theriaca*, et **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *pharmacum spiritus*, i. e. *Alexipharmacum.* 3) De **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *herba medicinati*, vel *unguento*, vel *apud Arabes, emplastro*, vide *Buxtorfium Lex. Talm. c. 1507.* Arabibus item celebrantur 1) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *medicamentum, quod naribus inditur vel ori*; 2) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *medicamentum, quod inserto vascula per alterum oris angulum aegroto infunditur*; 3) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *remedium moeroris, quod et **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** exhilarans medicis adpellatur*; 4) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *et 5) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** fascia, qua obligatur vulnus*; 6) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** *emplastrum, Esa. 1, 6. 7) **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** **ܥܘܕܐ** panniculus complicatus, qui vulneri imponitur. Et**

apud Aethiopes. **ATC:** *unguenti species*, de qua IOB. LVDOLFVS *Lex. Aeth. p. 26.* **WZP:** *medicamentum, salubre pariter ac noxium.* Denique in N. Testamento laudatur *oleum vinumque*, siue (vt Syr. Perf. et Aeth. inuerso eoque magis naturali ordine exhibuerunt) *vinum oleumque*, curandis vulneribus infusum, Luc. 10, 34. *vinum* quidem, ad repurgandum a sordibus et defendendum a putredine vulnus; *oleum* vero, ad mitigandos dolores, et vt coalescat vulnus, coll. *Celeberr. DAN. WILH. TRILLERI*

Notis

Notis apud WOLFIVM in *Curis* ad l. c. Plurima huc pertinentia reperiet, cui habere et intelligere contigerit Lexicon illud MSTRUM laudatum a THOMA HYDE in *Hist. religionis vett. Persarum* p. 425. quod continet simplicium medicamentorum nomina 8224, eaque in tribus linguis, Persica, Arabica et Indica, cum singulorum medicamentorum dosibus, virtutibus, cet.

§. XXIV.

Arabibus item originem suam debent vocabula quaedam materiae medicae, aliaque in officinis vsitata: ut sunt *casicara* et *cascarilla*, a قَشْرٌ cortex, crusta; Gen. 30, 17. Act. 9, 18. et hoc a

Arabibus originem suam debent vocabula materiae medicae.

Verbo قَشْرٌ abrasit, nudavit cortice, crustâ, cuticulâ; *syrupus*, a شَرِبٌ idem, et *potus*, a شَرِبٌ bibit, sorbuit; *colophon*, vnde *resina colophonica*, a قَلْفٌ decorticavit; *amomum*, ab حَمَامٌ idem, de quo multis agit Thomas Hyde ad *Peritzolidis* Itinera mundi p. 101. sq. *Βάριχος* et *burichus*, itemque *borax*, a بُوْرَقٌ nitrum et *aphronitrum*, et hoc a بَرَقٌ i. q. Ebr. בָּרַק *fulsit*, *splenduit*, coll. B. Mich. Alberti disp. de Borace §. II. p. 9. *κάλαμος* et *calamus*, spec. *aromaticus*, a قَلَمٌ praesfidit, *resecuit*, *subsecuit*; *camphora*, a كَامُورٌ idem, et *inuolucrum florum palme vitisae*, et, ex mente Muhammedanorum, nomen *fontis in paradiso*; σήσαμον, σισάμινα, et *sesamum*, *sesaminum*, a سَسَمٌ idem, de quo adeundus Sam. Bochartus in Hieroz. P. II. p. 144. *cali* et *alcali*, a قَلِيٌ cineres qui ex *salicornia* *familibusue combustis herbis* conficiuntur,

E

tur,

tur, et hoc a قَلِي coxit in sartagine, frixit; νάφθα et naphtha, a نَظ idem, et hoc a نَظ bulliando efferbuit; np. a bulliando et scaturiando, coll. P. I. a Strahlenberg in der Beschreibung des nord- und ostl. Theils von Europa und Asia p. 408. In der Persischen Provinz Schirvan bey Schamakei sind 2. grosse Quellen, welche sehr guten Naphtha, und viele andere, die den schwarzen geben. — — Bey der Stadt Susa in Persien wird dieser Naphtha auch gefunden, welcher der beste seyn soll. Elixir, ab اَلْاَلْسِيْم idem, et vt Golius in Lex.

Arab. c. 2033. addit, essentia seu substantiae vis arte elicitā, pec. pulvis philosophicus, vt vulgo dicitur; χημεία, et chemia vel chymia, siue auro, vt putatur, siue medicamentis igne parandis inferuiat; quae nomina Arabicae originis esse, vel ipse Articulus Arabicus Al, iisdem vocibus Alchemia et Alchymia aliquando praefixus, satis prodit. Nempe originem ducunt a cognatis thematibus حَال, حَام, Ebr. חָם, et وَحْم, Ebr. יָהַם arsit, caluit, ferbuit: vnde quod Prou. 27, 21. in Ebraeo est מַצְרָה לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב confiatorium est pro argento, et catinus pro auro, id interpres Arabs reddidit, Chemia (proprie candefactio seu ignitio) est exploratio argenti et auri.

§. XXV.

Alia vocabula
medica origi-
nem suam
lucemque
debent
Orienti.

Denique aliorum naturalium denominationes ex Orientali philologia lucem capiunt: vt sal, Germ. Salz, a saliendo, vom springen, i. e. quellen, pro quo Graecis dicitur ἄλς et ἄλας, ab ἄλλεσθαι salire, springen, vnde Ioh. 4, 14. πηγή ὕδατος ἀλλομένης fons aquae salientis, i. e. scaturientis, et hoc ab עלה ascendit, scaturit,

turiit, Num. 21, 18. עֲלֵי בְּאֵרַד *adscende*, (i. e. *scaturi*), *fons*.
 Idem *sal* dictum Ebr. מֶלַח, Ch. מֶלַח, מֶלַח, מֶלַח, ab *secan-*
do et *acrimonia*, ab eodem themate, a quo et מֶלַח, Ch. מֶלַח,
 מֶלַח, מֶלַח *nauta*, qui mare *secat* *fulcatue*, מֶלַח *scissae*
vestes, et a cognatis מֶלַח: *acutus fuit*, מֶלַח *secuit*. *Silphium*, ra-
 dix suaui odoris, quae nascitur in Libya, ad condimenta et me-
 dicinas apta, cuius succus eodem nomine veniens est pretio-
 sissimus, nomen hoc suum debens Arabum linguae, in qua
 مِلْحٌ vel مِلْحٌ est *primus succus* cuiusque rei *expresus*, ac pe-
 culiariter *mustum*, Ex. 22, 29. Num. 18, 27. Deut. 22, 9. Act. 2,
 13. a مِلْحٌ *praecessit*, cet. Ex *Botanicis*, cf. Epist. Praesidis de
herba Borith, ex Ier. II, 22. et Mal. III, 2. scriptam a. 1728. ad b.
Fridericum Hofmannum: et generatim OLAI CELSII *Hierobota-*
nicon, siue *de Plantis S. Scripturae*, Vpsal. 1745. Habuit hic ad
 manus *Mstrum Abulfadli fil. Ahmed Schierzisjbitae*, tractans de *Me-*
dicina et re botanica, quod olim *Iac. Golii* fuerat, non temere
 quidquam omittens, quo naturalis historia totius Orientis illu-
 strari queat.

§. XXVI.

His modo expositis, quae ad *Therapeuticam* spectant, ap-
 pendicis loco adiungimus nomenclaturam *honorarii* siue *medico* medici,
 siue *chirurgo pro curatione dandi*. Vocatur autem Ex. 21, 19. se-
 cundum interpretes Graecos τὰ ἰατρῆα, *sec. Vulg. impenſae in*
medicos, et secundum Chald. ac Syr. מֶלַח וְכֹהֵן et מֶלַח וְכֹהֵן
merces medici. Quam in rem adplicare fas est illud Siracidae
 monitum c. 38, 1. *Honora medicum*; et generatim, quod Paulus
 monet I Tim. 5, 18. *Dignus est operarius mercede sua*.

§. XXVII.

Semeiotica

Ad Semeioticam medicinae partem pertinuerit, tum illud Ioh. II, 12. *Domine, si dormit Lazarus, saluabitur*; tum quod legitur in Iudaeorum *Ialkut* ad Leg. f. 10. a. *Sex sunt res, quae sunt סימן טוב לחולה* SIGNVM BONVM PRO AEGROTO: *sternutatio, sudor, diarrhoea, somnus, somnia, gonorrhoea.* Ad *Diaeteticam* vero C. G. TROPANEGERI disputatio, sub praesidio B. FRIDERICI HOFFMANNI apud nos habita, *de Diaetetica sacrae Scripturae medicina*, Halae 1718. et quod Talmudici doctores in BERACHOTH f. 57. b. tradunt: *Decem reducunt aegrotantem ad morbum suum, et hunc grauiorem reddunt: esus carnis bubulae, caro pinguis, caro asfata, caro auicularum, ouum asfatum, rasura vel tonsio capillorum, שיחליים f. ficus immaturae, lac, casus, balneum.* et Rabbini apud BVXTORFIVM in *Lex. Talm.* c. 2250. *אכילה בלא שתיה כמכה בלא רסיה* *Cibus sine potu, est sicut vulnus sine emplastro.*

et Diaetetica
sacra.

§. XXVIII.

Anatome
corporis hu-
mani fec.
suas partes,
tum externas,

Vt ne autem *Anatomicam* omnino praetereamus, iuuabit partes corporis humani, tum internas tum externas, in S. Codice Ebraeo nominibus suis memoratas, heic adferre. *Externae* igitur partes in linea ascendente sunt: *רגל pes, אצבעות הרגלים digiti pedum, בתנות הרגלים pollices pedum, כף הרגל planta pedis, קרסל talus, אגס vel קרסל tibia, שוק crura, עקב calcaneus, מפשעה coxendix, os femoris, ברכך genu, ירך femur, vel לatus, כף תרוך acetabulum femoris, ערוה vel מכשים pudenda, שפכה virilia, פרשרון vel פת podex, כסל lumbus, vel hypochondrium, et fec. alios ischium, Iob. 15, 27. חלציות vel מתנים lumbi, בטן venter, שרר vel שרירים umbilicus, צלע latus et costa, חמש regio corporis*

viscerum omnium grauisimum; יִתְרֵת הַכֶּבֶד *omentum*, sec. aliquos; מֶדְלָא *medulla*, idemque Chaldaeis, Syris et Arabibus *cerebrum* quoque. His addimus, quod Aethiopes Habesini *cranium* per os capitis; *sternum* per os pectoris; *tibiam* per os pedis; *mandibulam* per os oris; *spinam dorsi* per os dorsi, *costam* per os lateris, circumscribere solent: vt videre est apud LVDOLFVM in Lex. Aeth. c. 466. Ceterum vltiori Anatomicorum disquisitioni relinquimus, num et quatenus verum sit, quod Paraphrastes Chaldaeus *Pseudo-Ionathan* ad Gen. I, 27. tradidit, creatum esse hominem, vt constaret בתלת איבריך ותמני וארבעין במאתך *ducentis quadraginta octo membris*, et trecentis sexaginta quinque *neruis*. Nostrium enim non est, rem ipsam definire, sed tantum historice et philologice exponere, quid auctores Ebraei de illa senserint.

§. XXIX.

Specialissime
ex Cohel. 12,
3 — 6.

Specialissime considerari mereretur locus Cohel. XII, 3 — 6. allegoricam dans hominis senio confecti mortique imminentis descriptionem, in qua *manus* pinguntur vt שְׁמֵרֵי הַבַּיִת *custodientes domum*, arcendis a corpore malis; *crura tibiae* vt אַנְשֵׁי הַחֵיִל *virī strenui*, quod firmiter consistant; *dentes* vt הַטְּחִנּוֹת *molitricēs ancillae*, coll. Ex. II, 5. commolendis et mandendis cibis; *oculi* vt הַרְאוֹת *spectatrices ancillae*, obseruandis introeuntibus ad atrium domus, Ioh. XVIII, 16. 17. *labia* vt דְּלִתִּים *valuae* velut claudendae aperiendaeue oris portae; *loquela* vt קוֹל הַמִּתְנַדֵּה *vox molae*; *partes vocales* vt הַשִּׁיר בְּנוֹת *filiae cantus* f. *cantatrices*; *caput canicie candens* vt הַשֶּׁקֶד הַמִּצְיִץ *amygdalus florens*; *spina dorsi* vt הַחֲגֹב *cicada*; *circulus sanguinis* vt חֶבֶל הַכֶּסֶף *funis argenteus*;

cor

cor vt **גֵּלַת הַדָּהָב** *lenticula aurea*; *venae sanguinisue vasa* vt **כַּר עַל** *הַמְּבוּעַ* *cadus iuxta fontem*, iterumque *circulus sanguinis* vt **הַגֵּלְגַל** *הַחֹבֵר* *rota iuxta puteum*, extrahendæ ex illo aquae: nisi argumentum hoc prolixiozem, quam nostra fert breuitas, requireret tractationem. *Sanguinis circulationem* Salomoni haud ignotam fuisse, ex hoc loco colligunt Cl. CVLMVS et IO. HENR. SCHÜTTE in *den gelehrten Zeitungen Leipz. 1727. p. 115.* nec non Celeb. IO. CHRISTOPH. HARENBERGIVS in *Miscell. Lips. nou. Vol. VII. Parte II. p. 195. seq.* Concinit his, quum idem Salomo Prou. IV, 23. *Præ omni custodia, inquit, serua cor tuum, quia ex ipso תִּצְאוֹת הַיָּיִם sunt exitus vitae*, siue, vt interpres Lat. *Vulg.* reddidit, *procedit vita*, h. e. in omnes totius corporis partes vita diffunditur, ac adeo cor vitae naturalis veluti fons et scaturigo per sanguinis circulationem est. Est et memorabile, quod cor non solum **לֵב** seu **لَب** ab *ardendo*, verum etiam **أَس** *fundamentum*, Arabibus adpellatur, quia hoc totius corporis fundamentum seu principium censetur, vbi in utero conformatur, vt ait I. GOLIVS *Lex. Arab. c. 94.* Ceterum sapientiam Dei in disponendis ordinandisque corporis humani membris ac partibus, summam item membrorum inter se harmoniam, admiratur Paulus apostolus I Cor. XII, 24. 25. 26. Ad quem locum Cl. DAN. WILH. TRILLERVS in *Notis MSS. allegante* R. C. WOLFIO in *Curis philol. et crit. ibidem*, haec habet: *Gnome est medica, cuius veritatem vel ipsa quotidiana docet experientia. Idem scarpus in scriptis suis dixit Hippocrates, cuius hic imprimis locus e libro de Loc. in Hom. III. hac maxime spectat: Εἴ τις βέλεται τῷ σώματος ἀπολαβῶν μέρος κακῶς ποιεῖν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰδιόσεται τὴν πείσιν, ὅποῦν ἂν τις ᾖ. Διὰ τότε, ὅτι τῷ σώματος τὸ σμικρό-*

σφιγρότατον πάντα ἔχει, ὅσωντες καὶ τὸ μέγιστον. κ. τ. λ. *Simile crebro apud GALENUM in libb. de Usu partium et de administrat. anatomiae, Nemesium de Nat. hum. c. 24. p. 204. Theophilum Protospath. de Corporis humani fabrica, aliosque plures. Huc et Lucretius lib. III. 154. Consentire animam totam per membra videmus.*

§. XXX.

Nec vero silentio praetereunda est Viri Summe venerandi IO. IVL. HECKERI tractatio vernaculo scripta fermone sub tit. *Betrachtung des menschlichen Körpers nach der Anatomie und Physiologie, Halle 1734 8.* in qua pag. 284 seqq. ex Bontekoe *Abhandlung vom menschlichen Leben* elegans exhibetur in locum ante citatum Cohel. XII, 1 — 7. explicatio. Cumque in hanc communis olim amicus, nunc inter caelites degens, CHRISTOPH. THEODOS. WALTHERVS, Missionarius Danicus, amicas adnotationes cum epistola ad S. V. Auctorem Tranquebaria Indorum miserit, simulque nobiscum communicauerit in apographo ante aliquot annos, haud ingratum lectoribus nostris erit, eas typis descriptas heic videre. Sunt autem sequentes:

ANMERKUNGEN

über

Hrn. Heckers Betrachtung des menschlichen Körpers.

Cap. 4. §. 26. pag. 285. — — Regen gequälet werden), oder, da man aus dem Regen gleichsam in die Traufe kömmt, und ein Ungemach dem andern auf dem Fuß nachfolgt.

Ibid. aufwärts halten können, und niederbeugende sich krümmen:) die Hüfte, coxa, heißt auf Hebräisch כּוּסֵל Kefel, fiducia, q. d. atlas: und Griechisch ἄξυς, die Hältnis; weil sie in der Pfanne das Schenkelbein fest hält. Also werden hier im Gegensatz

Satz auf die Hände insonderheit gemeynet die Füße oder starke Beine. Der hebräische Name der Schienbeine שוקים Schokim, tibiae, wird erläutert aus dem Aethiopischen Wurzelwort unterstützen. Aber das hohe Alter schlägt den Menschen beydes am Schienbein und an der Hüfte, (Richt. 15, 8.) daß er auf schwachen Füßen steht, tamquam male pedatus.

Pag. 286. sehen kan): Die Hebräer, Araber und andere Orientaler, selbst auch die Malabaren, nennen, wie die Griechen und Lateiner, den Stern oder die beyden runden Augen-Löcher, durch welche die Strahlen hineinfallen, und ein Bildlein präsentiren, puellas seu pupillas oculorum: die werden hier nach dem Grund-Text vorgestellt, als kuckten sie durch die Fenster oder Licht-Löcher, welches aus der Optick fein erläutert werden kan. Vergleiche oben Cap. 1. §. 47.

Ibid. — — übergebliebenen Zähnen) die Zähne sind zur deutlichen Aussprache allerdings nöthig. Siehe oben des andern Capitels 2ten Abschnitt §. 27. und von der Mühle Cap. 1. §. 47.

Ibid. Töchter des Gefanges). Nach Orientalischer Mundart heißen Töchter des Gefanges so viel, als Stimmen und Resonantzen: gleichwie eine bekante Art der göttlichen Offenbarung im A. T. genannt wird Bath kol, eine Tochter, das ist, ein Schall der Stimme. (Conf. Goli Lexicon Arab. col. 331. 332.) Der Prediger will sagen: Woher kömmt das, daß er schon aufstehet, wenn er die Vögel singen höret? (Conf. לקול Hab. 3, 16.) Höret er etwa so leise? Nein. Omnes voces sonorae ei sunt depresae ac submissae: sondern er schläft so leise. In seiner Jugend, da er viel besser hören konte, wachete er kaum vom Trompeten Schall auf: wie Cicero sagt, Te gallorum, illum buccinarum cantus excuscitat.

Pag. 287. — — Wie eine springende Heuschrecke,) Insonderheit stellt das os basilare oder Keilbein, welches die Hirnschale un-

terstützet, mit seinen Flügelförmigen Fortsätzen eine grosse Orientalische Heuschrecke vor, wenn sie ihre Flügel ausbreitet, eben so wol, als eine Fledermaus. Siehe oben des 2ten Capitels 2ten Abschnitt §. 10.

Ibid. extr. — — aufgelöset wird:) Andere scheinen es noch näher zu treffen, die durch den silbernen Strick verstehen den Gang der Nahrungs-Milch, ductum chyli ferum. Nieuwentyt Wereldbeschouwingen, 12te Betrachtung §. 14. Insonderheit kömmt hiebey ductus thoracicus, oder der Brustgang in Consideration. Siehe unten Cap. 8. §. 22. Wenn darin der Nahrungs-Saft erstarrt, so wird der Strick constringiret oder gleichsam verknüpft: fast wie die Portugiesen das Miserere nennen Nô na tripa, einen Knoten, das ist, eine Vorstopfung in den Gedärmen.

Pag. 288. Umlauf des Blutes) Nemlich in der Hohl-Ader, darin die Nahrungs-Milch zum Blut gebracht, und daraus, als aus einem güldenen runden Gefäß, vermittelt einiger Canäle, in den Eimer über den Born gegossen wird. Daß das Herz ein künstlicher Spring-Brunn sey, ist oben gezeiget Cap. 1. §. 49. Der Eimer oder das Geschirr, darin das Wasser gleichsam nach Hause getragen wird, (1 Mos. 24, 14, 15. im Hebr.) ist die grosse Pulsader, die das Blut gar wunderbar in alle Theile des Leibes führet.

Ibid. Und das Rad zerbreche am Born,) Nemlich am ausgehauenen Brunn, oder an der Cisterne, im Gegensatz auf den Spring- oder Quell-Brunn, wie Ier. 2, 13. und 3 Mos. 11, 36. Dadurch kan gar füglich die Brust oder die Höhle des Oberleibes, Thorax, verstanden werden. Denn die ist der vornehmste Sammel-Kasten der Lebens-Säfte. An derselben ist das Rad des Athembolens gleichsam fest gemacht, wie schon andere Ausleger da erkläret haben von dem Herablassen der Inspiration und dem Aufziehen der Expiration. Diese Wunde hilfft den gedachten Umlauf des Blutes und anderer Säfte

Säfte sehr befördern, davon das folgende fünfte Capitel nachzusehen §. 1. und 12.

§. XXXI.

Ratione *qualitatis*, si considerentur Medici, bonis proba- **Mali Medici.**
 tisque Iob. 13, 4. opponuntur non solum רפאי אליל *medici va-*
nitatis seu *nibiti*, sed etiam שקר טפלי *consarcinatores mendacii*, sal-
 tem ex mente τῶν ὁ. vrpote qui id verterunt ἰατροὶ ἄδικοι *medici*
iniusti: et hi quoque עמל מנחמי עמל *consolutores miseri* audiunt Iob.
 16, 12. Tales forte fuerunt illi *multi medici*, a quibus multa fue-
 rat *passa* mulier ἀμωροῦσα, Marc. 5, 26. et figurata oratione
 haud dubie illi pseudoprophetae, de quibus Deus Ier. 8, 11.
 ויפיו את שבר בנה עמי על נקלה לאמר שלום שלום ואין שלום
Sonant, inquit, *fracturam filiae populi mei per leue quid, dicendo,*
pax, pax! cum tamen nulla sit pax.

§. XXXII.

Num autem *Medicos* habeat habueritque Oriens, dubitari **Medicos num**
 forte posset: tum quia EDM. CASTELLVS Lex. Heptagl. **habuerit ha-**
 c. 2618. testibus citatis Sandouia et Alvarezio, *Medicos*, inquit, **beatque**
illos habent Aethiopes; tum quia de Babyloniis HERODOTVS lib. I.
 c. CXCVII. ex interpretatione Latina haecce memoriae prodidit:
Alteram item sapienter condiderunt legem, aegrotos efferendi in forum.
(Neque enim medicis vtuntur.) Accedentes igitur ad aegrotum, si qui
aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo
consilium dant, hortanturque ad ea, quae ipsi faciendo effugerint simi-
lem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam, ae-
grotantes praeterire silentio, nec antequam explorauerint, quoniam
ille morbo laboret. Verum ALVAREZII hanc in rem testimo-
 nium in eius Hist. Aeth. c. 137. ad quod Castellus prouocat, sal-
 tem in versione eius germanica, reperire nobis non licuit: alter

vero testium *Sandovius* ad manus non est. Hoc quidem haud il-
lubenter concesserimus, miseram apud Aethiopes esse aut fuis-
se medicae artis fortem; ut de qua IOEVS quoque LVDOLFVS
Hist. Aeth. l. IV. c. 2. n. 8 — 14. *Medendi ratio*, inquit, *apud eos*
prorsus est deploranda: secando et vrendo homines ceu equos curant.
Isvero medentur ferro arcuato et candenti, circa iuncturam brachii se-
micirculum facientes, cui parum gossipii superimponunt, ut humor vi-
tiosus tamdiu destillet, quoadusque inualetudo abierit. Non quidem
abnuerim, hunc aegrotos exponendi morem antiquissimum fuis-
se; qua de re consuli meretur *Celeb. CAR. FRID. HVNDERT-*
MARKII liber singularis *de incrementis artis medicae per exposi-*
tionem aegrotorum apud veteres in vias publicas et templa, editio altera
Lips. 1749. 4. Sed idcirco nullos omnino apud Aethiopes esse
aut apud Babylonios fuisse medicos, eo difficilius, ut credamus,
mouemur, quo certius est, utramque gentem in linguis suis in-
structam esse ac fuisse vocabulis natiuis, quae tum medicos
ipso tum operationes et res medicas notant; et quo magis con-
stat, fide *Strabonis* lib. III. p. 155. vel 234. eundem morem ex-
ponendi aegrotos apud Aegyptios quoque obtinuisse, de quibus
vero idem *Herodotus* lib. II. c. LXXXIV. testatur: *Medicina apud eos*
hunc in modum est distributa, ut singulorum morborum sint medici,
non plurium. ITAQUE OMNIA REFERTA SVNT MEDICIS.
Alii enim sunt oculorum, alii capitis, alii dentium, alii alui et vici-
narum partium, alii morborum occultorum. Apud Syros item dari
Medicos, docent vel tituli librorum illorum MStorum Syriaco-
rum, quos *Castellus* in praefat. ad Lex. Heptagl. p. 2. recenset,
utpote in quibus sunt *P. Aegineta, Dioscorides, Galenus, Aetius,*
Bar- Serapion, medici. Quin *Gregorius Abulfaragius*, Malatiensis
Medicus, qui natione Syrus fuit, Syrum et ipsum, si non gen-
te, tamen commoratione, fecit *Hippocratem*, eumque Emesae
Syro.

Syrorum habitantem, in Arabice scripta *Hist. Dynastiarum* p. 55. Hoc tempore, inquam, celebris fuit HIPPOCRATES Medicus. Habebat ille in urbe EMESSA, et frequenter urbem DAMASCVM adiens, ibi se ad hortum, qui in ipsa fuit, recipiebat: locus eius ad hunc diem notus est, in valle quadam ibi, quae NIRAB audit. Fuit autem vir diuinus, aegrotos gratis sanans. Optime autem eum descripsit GALENVS, ubi dicit: GALENVM erudit lectio, at HIPPOCRATEM natura, cetera. De florente apud Syros aequae ac Arabes studio medico, et ab utraque gente in linguam suam versis Hippocrate aliisque Graecis, vide D' Herbelot Bibliothecae Orientale à Paris 1697. sub voce *Bokrath* p. 209. a. Et prostant ex Arabibus ipsis celebratissimi medici, Averroes et Avicenna seu Ibn-Sina; quorum huius nouam versionem Latinam, ex Arabico textu factam, specimine quodam exhibuit medicus arabice doctus GEORG. HIERON. VELSCHIVS in Exercitat. de vena Medinensi, ad mentem Ibn-Sinae, Aug. Vindel. 1674. in 4. Quin pars integra medicinae, hoc est, *Chemia*, nomen suum debet Arabibus, vt supra ostendimus §. XXIV. Pertinet huc ex Catalogo Bibliothecae Lugduno-Batauae impresso p. كتاب عيون الطباء *Liber de eminentioribus auctoribus explanationum in congruentiis Medicorum*, h. e. Historia Medicorum, distincta sec. gentes et aetates. Vide HOTTINGERVM in Anal. p. 292. sq. Item HABBORRAHMANI Tr. de proprietatibus medicis animalium, plantarum cet. ex Arabico versum ab ABRAHAMO ECHELLENSI, Paris. 1647. 8. Et ex Mantissa MStorum, quae IKENIANAE Bibliothecae Catalogo subiecta est, p. 170 n. 16. Compendium GALENI a Mose Maimonide in libros XXV. digestum, Arabice; n. 18. Tractatus varios Medicos; de vrinis, de synonymis materiae medicae; *Abulkasimi* librum medicum; HIPPOCRATIS Prognosticon; de Medicina ex HIPPO-

CRATE ET GALENO; ET GALENI de odoribus, per *Ioann. Iben Mesua* Damascenum, et alia, Ebraice. Porro libros medicos, qui auctores habuerunt Ebraeos, recenset *Io. Henr. HOTTINGERVS* in *Promptuario*, siue *Bibliotheca Orientali*, lib. III. Parte II. Classe X. p. 39. sq. Arabicos vero p. 211 — 216.

§. XXXIII.

Num in pretio apud Ebraeos finitimosque Orientales fuerint Medici? ubi primo dubia soluuntur,

Quo in pretio sint et fuerint Medici tum apud Ebraeos tum apud finitimos Orientales, nunc dispiciendum nobis. Posset quidem videri derogare illorum dignitati, quod medici, quibus Iosephus in Aegypto vsus est, adpellentur *serui*, Gen. 50, 2. deinde quod iisdem medicis secundum versionem τῶν ὀ. tristi omine, resurrectio ex mortuis futura negatur, idque tum Esa. 26, 14. Οὐδὲ ἰατροὶ ἐμὴ ἀναστήσωσι, neque medici resurgent, tum Psal. 88, 10. vel 11. Μὴ τοῖς νεκροῖς πείσεις θαυμάσια, ἢ ἰατροὶ ἀναστήσωσι καὶ ἐξομολογήσονται σοί; Num mortuis facies mirabilia? an medici resurgent, et confitebuntur tibi? Sed quod ad prius dubium, *seruorum* nomen apud Ebraeos non solum *mancipiis* competit, verum etiam *honoratioribus* regum principumque *ministris*, quales fuerunt *serui Pharaonis* Gen. 50, 7. Ex. 10, 7. cet. Et si vel maxime strictiore significato *serui*, h. e. *mancia* fuissent medici Iosephi, tamen hic status non omnino derogauisset artis medicae dignitati et pretio, cum constet, etiam Romanos nobiles diuitesque in ceteris seruis urbanae familiae habuisse medicos: quam in rem legi meretur B. *Io. Henr. Schulzii* nostri elegans disert. *de seruis medicis*, et L. OTT. NATH. NICOLAI Meletema *de Seruis Iosephi Medicis*, Magdeb. 1752. Vti nec Cicero dedignatus fuit Tirone libero suo vti adiutore in litterarum studiis. Quod vero ad posterius, dici posset, interpretes Graecos illud ἀναστήσωσι non intransiuiuo *surgendi* vel *resurgendi*, sed

fed transitivo *suscitandi* significatu adhibuisse, vti interpres Lat. Vulg. altero illorum locorum Psal. 88, 10. id veritit *suscitabant*: vt sensus esset, nullos fore medicos, qui hostes ecclesiae caesos prostratosque ad hanc vitam reuocarent. Potius tamen hallucinati sunt isti metaphraetae, legentes רפאים *medici* pro רפאים *defuncti*, quod punctati codices Ebraei omnes habent: ita vt רפאים *defuncti* iidem sint ac superiore orationis membro מותים *mortui*, h. e. hostes ecclesiae, ad eam denuo oppugnandam ex mortuis reuersuri. Conf. Ven. D. CAR. GOTTL. HOFFMANNI Progr. pasch. A. 1742. de *Negata Medicorum resurrectione*.

§. XXXIV.

E contrario, Medicos Ebraeis summo in pretio fuisse habitos, liquet ex Sirac. 38, 1. seqq. *Honora medicum propter necessitatem: etenim illum creauit Altissimus. A Deo enim est omnis medela, et a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatum collaudabitur*, cet. Liquet id etiam ex eo, quod *Deus* ipse vt summus *medicus* laudatur Ex. 15, 26. Ier. 17, 14. Iob. 5, 18. cet. isque ante medicos omnes ad eundem, 2 Par. 16, 12. Sirac. 38, 9. et quod a *Deo medico* Ebraei propria personarum nomina duxerunt: vt sunt יְהוֹשֻׁעַ vel יְהוֹשֻׁעַ *Iosias*, i. e. *Dominus sanabit*, Zach. 6, 10. 1 Reg. 13, 2. יְהוֹשֻׁעַ vel יְהוֹשֻׁעַ *Ioasus*, idem, 2 Reg. 12, 2. 2 Par. 25, 25. יְהוֹשֻׁעַ pro יְהוֹשֻׁעַ *Ioschabautas*, idem, 1 Par. 11, 46. ex cognatis *sanandi* verbis, quae supra dedimus §. VIII. רֵפְאִים *Rephaias*, idem, 1 Par. 3, 21. רַפְאֵל *Raphael*, i. e. *sanauit Deus*, 1 Par. 26, 7. et elliptice, hoc est subaudito nomine *Dei*, אֲסָא *Afa* i. e. *sanauit*, 1 Reg. 15, 8. et in N. Testamento Ἰωσῆς, *Iosés*, ex יְהוֹשֻׁעַ vel יְהוֹשֻׁעַ *sanabit*, Matth. 13, 55. item

deinde summum illis pretium contra adseritur.

רפא

נִרְפָּא *Rapha*, i. e. *sanavit*, I Par. 8, 2. Est et apud Iudaeorum doctores *Raphael* vnus illorum quatuor angelorum, qui solum maiestatis diuinae circumstare creduntur: *Michael* ad dextram, *Viel* ad sinistram, *Gabriel* ad anticam, *Raphael* ad posticam. Traditurque, dictum fuisse illius nomen *Raphael*, quod sanet fracturas et morbos. Vide IÓ. BVXTORF. Lex. Talmud. p. 46. 47. Ab Iudaeis traditio haec parum tuta dimanauit ad Aethiopes christianos, quibus *Raphael*, creditus *archangelus*, vocatur *Exhilator cordium*, quod sanet morbos, et medeatur vulneribus, itemque *Angelus sanitatis et curationis*, et *Apertor uteri*, vt videre est apud LVDOLFVM in Lex. Aeth. p. 143.

§. XXXV.

Medicae et
chirurgicae
voces per tropum
in S. S. adhibita
in *physicis*,

architectonicis,

Ex medicina item et chirurgia desumptae voces tropice et *παράβολαίως* adhibentur in Codice sacro: idque 1) in *Physicis*; v g. de emendandis et corrigendis aquis amaris, 2 Reg. 2, 21. 22. vbi Elifaeus, scaturigini aquarum prope Hierichuntem sale iniecto, Sic ait Dominus, inquit: *Sanavi* (רפאתי) *aquas has*; non erit inde amplius mors et terra orbans. Et *sanatae sunt* (vñ historicus sacer addit) *aquae in diem hunc*. Item de terra sterili foecundanda, 2 Par. 7, 14. *Sanabo terram illorum*, cum respectu non solum ad pestem, verum etiam ad ἀβροχίαν locustasque v. 13. Et de lapidibus exustis integritati suae restituendis, Neh. 3, 34. vel c. 4, 2. הַיְיָיִי *num viuificabunt*, vel secundum LXX ἰάσουται *sanabunt lapides ex aceruis ruderum, cum sint exusti?* 2) in *Architectura*: vt 1 Reg. 18, 30. וַיִּרְפֵּא *Et sanavit*, i. e. reparauit, restaurauit, *alkare Domini dirutum*; Neh. 4, 1. vel 7. עֲלֵתָה אַרְוֶכָה לְחִמְרָה *quod obducta esset cicatrix muris Hierosolymae, id est, vt exponitur ibidem, coepissent rupturae murorum obsrui.* I Par. 11, 8.

Et

Et Iobus יִחַיִּיִּי *viuificabat* (h. e. *sanabat*, et hoc pro *instaurabat*) *reliquum urbis.* 3) In *doctrina morali*: vt Prou. 12, 18. *Est qui est moralibus, fuit quasi confosiones gladii, verba vulnerantia, at lingua sapientum est* מְרַפֵּא *sanatio*; c. 15, 4. *Sanatio linguae* (fermones boni et salutare, ad curandos et emendandos animos comparati) *est arbor vitae, medicinarum optima, at perversitas in ea, est fractio spiritus*; c. 16, 24. *Verba suaui sunt dulce quid animae, et sanatio osse.* Inprimis *sanare* dicuntur, qui disidia componunt, pacemque conciliant: vnde Ar. לָמַד̄ significat et *curauit, sanauit, et discordiam composuit, pacem fecit.* Quin et 4) in *iure*, Iob. 34, 17. *iuridicis, Etiamne qui odit ius, יִחַבֵּשׁ tamen obligabit illud, vt chirurgus obligat et curat vulnus?*

§. XXXVI.

Adhibentur item voces medicae 5) in describendis *malis poenis praepoenalibus, oppositaque salute et liberatione*: vt Deut. 32, 39. *Ego misisue, occidam, et viuificabo; confregi, et ego sanabo.* Esa. 1, 5. 6. *Quare percutiemini amplius, dum additis recessionem? Omne caput est morbidum, et omne cor languidum. A planta pedis usque ad caput nulla est in eo sanitas, sed vulnus et vibex, et plaga recens, quae non compressa, nec obligata, nec emollita oleo.* Esa. 30, 26. *Die, quo obligabit Dominus fracturam populi sui, et confractionem plagae eius sanabit.* Ier. 8, 22. *Numquid resina nulla est in Gileaditide? an nullus ibi medicus? Nam quare non succreuit coalitus vulneris filiae populi mei?* Ezech. 30, 21. *Brachium Pharaonis confregi: et ecce non obligatum est, ad dandum sanationes, adponendo fasciam, obligandoque illud, vt confanesceret.* Et v. 22. *Frangam ambo brachia eius, sanum et fractum.* Denique Psal. 60, 4. *Concusisti terram, fregisti eam: sana fracturas eius.* 6) Cumprimis vero in *doctrina de iustificatione in doctrina de homi-* iustificatione,

hominis coram Deo, et remissione peccatorum, et de consolatione euangelica: vt Esa. 53, 5. *Per vibicem eius* (Christi) כִּרְפָא לְבוֹ *sanatum est nobis vulnus*; quod Chaldaeus vertit, *Peccata nostra nobis remittentur.* c. 57, 18. וְאַרְפָּאֵהוּ *et sanabo eum*, Chald. *et remittam eis*; iterumque v. 19. וְרַפְּאֵתוֹ *et sanabo eum*, Chald. *et remittetur eis*, scil. peccatum. Ier. 3, 22. *Et sanabo veluti vulnus recessiones vestras*, Chald. *Et remittam vobis, si conuersi fueritis.* Hof. 14, 5. *Sanabo auersionem illorum*, Chald. *acceptabo illos in conuersione sua, remittam peccata ipsorum.* Sic Esa. 6, 10. *Et conuertantur*, וְרַפְּאֵהוּ *et medeatur eis Dominus*; pro quo non solum Syr. et Chald. *et remittatur eis*, verum etiam in N. T. Marc. 4, 12. (vbi hic Esaias locus excitatur) καὶ ἀφεθή αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα, *et remittantur eis peccata.* Vti contra, 2 Par. 6, 30. quod in Ebraeo est וְסַלַחְתָּ *et condonabis*, Graeca versio reddidit, καὶ ἰώσῃ *et sanabis.* Ad dimus Esa. 61, 1. *Ad obligandum confractos corde*; Psal. 41, 4. *Sana animam meam*; Psal. 51, 19. *Cor confractum et contritum non spernes, Deus*; et Psal. 147, 3. *Qui medetur confractis corde, et* (velut indulto emplastro) *obligat dolores illorum, i. e. vulnera dolorem facientia.* Et 7) in *theologia pastorali*: vt Ier. 8, 11. *Sanauerunt pseudoprophetae fracturam filiae populi mei per leuissimum medicamentum*, (Chald. *per verba sua mendacia*) *dicendo, pax, pax! cum tamen pax nulla sit*; Ezech. 34, 4. *Vos, mali pastores, infirmas pecudes non consolidastis, et morbidam non sanauistis, et confractam non obligauistis*; Zach. 11, 16. *Fractam pecudem non sanabit stultus pastor.* Sed et 8) termini sacrae hermeneuticae lucem capiunt ex *anatomia*: חָשַׁר *secuit, dissecuit*, (vnde חֲשִׁירָא *anatomia*) et *explicuit, declarauit, elucidauit* obscurius dicta. Sic פִּשְׁרָא, פִּשְׁרָא, פִּתְרָא

theologia pastorali,

et hermeneutica.

תָּפַח et ^{''}فَسَح explicare, sono, litteris et significato conveniunt cum תָּפַח ἀνατέμνειν, ζωοτομῆν *dissecare animantia*, Gen. 15, 10. ita ut *enodare, explicare, et extricare* quaestionem, ac hermeneuticam imprimis, sit velut ἀνατομῆν, et nostrum *zergliedern*.

§. XXXVII.

Sunt et *sententiae ac proverbia a medicis ducta*, et de illis dicta, uti apud exteros scriptores, et in vita communi apud nos, quae IO. IA. BAIERVS in *disf. Adagia quaedam Medicinalia Altorffii A. 1711.* illustravit; ita et apud sacros scriptores Talmudicosque doctores obuia, nobis in praesenti commemoranda. Ex his sunt: 1) Matth. 9, 12. Marc. 2, 17. et Luc. 5, 31. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατρῆς, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, *Non opus habent qui valent, medico, sed qui male habent.* Quam paroemiam Christus, ceu summus animarum medicus, sibi aptat, in vocandis ad poenitentiam peccatoribus occupato, a Pharisaeis vero, qui suo quidem iudicio sani ac iusti erant, spreto. 2) Luc. 4, 23. Ἰατρὲς, θεράπευσον σεαυτὸν. Proverbum Christo obiectatum a Nazarethanis, simili fere sensu, quo eidem in cruce pendenti ab Iudaeis dictum fuit Matth. 27, 40. Σῶσον σεαυτὸν, *salua te ipsum, et v. 42. Ἄλλος ἔσωσεν, ἑαυτὸν ἢ δύνάτωι σῶσαι, Alias salvavit, seipsum non potest saluare.* Debuerat nempe Christus, ex mente Nazarethanorum, patriae suae ciuibus, apprime facere miracula, uti exteris locis fecisse perhiberetur: ex Iudaeorum vero, qui cruci dominicae adstabant, mente, seipsum a crucis supplicio liberare, qui tot aliis saluti fuisse creditus esset. Consimili ratione in *Tanchuma* ad Genes. sect. 1. Adamo, nepotes suos de statu coniugii docere volenti, hi respondisse feruntur: תָּפַח אֲדָמָה אֲדָמָה, *Medice, cura tuam ipsius claudicationem;* Graecique apud PLVTARCHVM de *Discrim. adul. et amici,*

Sententiae ac
proverbia ex
medicina
apud scripto-
res sacros et
talmudicos,

Ἄλλων ἰατρὸς, αὐτὸς ἔλασσι βροῦων, *Aliorum medicus, ipse ulceribus scatens*: idque eo fere sensu, quo Latini dicunt, *Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum*, et quo SERVIVS SVLPICIUS apud CICERONEM Lib. IV. Fam. epist. 5. *Noli, inquit, imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipse se curare non possunt.* 3) In Talmud. tr. *Kidduschin* f. 82. a. טוב שברופאים להדינם והכשר שבטבחים שותמו של עמלק *Optimus medicorum meretur gebennam, et rectissimus laniorum est socius impii Amalek.* Dura in medicos sententia, sed ad malos restringenda, non extendenda ad bonos: eo sensu, quo MICH. 7, 4. dicitur, *Optimus illorum est sicut spina, et rectissimus illorum peior spineto.* Adparet hoc ex glossa, quam BUXTORFIVS Lex. Talm. c. 2278. Latine versam dedit: *Multos incaute occidit medicus, quos per artem servare potuisset; multos pauperes mori patitur, quos in vita per medicamenta servare posset; multis potum et cibum sanorum permittit, quibus morbum potius ipsis auget, donec tandem succumbant; multos a spe in Deum auertit, et fiduciam in se transfert. Lanus: quia ex avaricia carnes pollutas et Lege vetitas pro mundis saepe vendit, et alios contra Legem peccare facit.* 4) In *Vajikra rabba* sect. V. עלובה מדינא שאסיה פודגריס *Adflata est urbs, cuius medicus est podagricus*, hoc est, cuius rector et gubernator ipsemet vitiis scatet, vti id BUXTORFIVS Lex. Talm. c. 152. explicat. 5) In tr. Talmud. *Bava Kama* f. 85. a. אסיה רחיקא עינא עייה *Medicus longinquus oculum excoecat.* Aue enim (vt BUXTORFIVS l. c. monet) tardius aduenit, vt morbus inualeseat; aut citius discedit, vt aegrotus ope destituatur, et morbus ingrauescat. Cui contrarium est aliud apud BUXTORFIVM Lex. Talm. c. 1168. אסיה קריבא רמנן במנן *Medicus propinquus est quasi medicus gratis curans.* Convenit cum PROV. 27, 10. *Melior est vicinus propinquus, quam frater longinquus;*

et cum Germ. *Besser ein Nachbar an der Wand, als ein Freund über Land.* 6) Ibidem אסיה דמנן מנן שוה *Medicus nihili* (qui gratis siue pro nihilo curat) *nihili penditur.* Dignus quidem mercede sua operarius; nec tamen animus fit mercenarius, sed valeat suo tempore et loco illud Christi Matth. 10, 8. *Gratis accepistis, gratis date.* 7) Ibidem in *Pesachim* f. 113. a. אל הדור בשור אסיה *Ne habitet in vrbe, ubi caput urbis medicus est.* Erit enim vel ciuilibus negotiis occupatus, vt aegrotorum curam non habeat; vel medicinam exercebit quidem, sed cum dispendio beni publici. 8) In sententiis *Ben-Sirae*, qui nobis *Siracides* est: אוקר לאסיה עד דלא תצטרך ליה *Honora medicum, antequam eo opus habeas.* Sic (vti *Buxtorfius* l. c. addit) honorandus est Deus rebus prosperis, vt benignum eum habeamus in rebus aduersis. 9) Apud *BUXTORFIVM* in *Lex. Talm.* c. 350. סמוך בצער החולה *Sanus non credit dolori aegrotantis.* Pro quo Latini: *Facile, cum valemus, recta consilia aegrotis damus; tu si hic sis, aliter sentias.*

§. XXXVIII.

Inter *sententias Arabicas*, quas *GOLIVS* *Grammaticae* et apud *Arabes*, *Arabicae ERPENII* subiunxit, memorabilis nostroque instituto apta est illa No. IX. p. 46. b. *قوي رأس اليتيم يتعلم الحجام*
In capite orphani discit chirurgus. Et inter *Adagia Arabica* ibid. p. 74. N. XXI. *ربما يكون في الطبيب ماء* *Nonnunquam et in dorcade morbus est.* In cuius declarationem *GOLIVS* haecce subiunxit: *Ve-*

tus Arabum opinio fuit, hoc ferae pecudis genus nullis esse morbis obnoxium; sed solo mori senio, et quamque longaeuam esse, quoad sua ferat natura. Vnde **سَاءَ الطَّبِي** MORBVM DORCADIS numerant inter ea, quae non existunt, aut quam rarissima sunt. Et sec. GOLLIVM in Lex. Arab. c. 880. dicunt: *Est in eo dorcadis morbus, i. e. nihil mali siue morbi: ita vt vitii omnis expers esse feratur illud animal.* Item p. 120. No. XL. **رَبِّمَا صَحَّتِ الْجِاسَامُ بِالْعَلَلِ** Nonnunquam corpora sanescunt per morbos. Et p. 151. No. LV. **مَوْرِتُورِ مَرَايِ الضَّانِ فِي جَهْلِهِ مَوْتُهُ جَالِنُوسِ فِي طِبِّهِ** Moritur pastor ouium in inscitia sua, prout moritur Galenus in sua medicinae scientia. His addimus illud apud CASTELLVM in Lex. Heptagl. c. 1170. **دَوَاءُ الشَّقِّ أَنْ تَحْوِصَهَا** Medicina scisurcae vel rei scisurcae est, vt illam consuas: de amicitia redintegrandi, vel de re fracta reparanda. Vide quae supra in §. III. de etymologia nominis **مَدِي** medici adtulimus. Denique Aethiopum prouerbium, *A Medico vetere sanitas expectanda est, vtpote ob diurnam experientiam exercitiorum, vide apud IOB.*

Aethiopes-
que.

LYDOLFVM Lex. Aeth. c. 201.

FINIS.

PRAESTANTISSIMO
RESPONDENTI

PRAESES.

Dum hoc litterarum, gratulationis causa, scribere Tibi pararem, praestantissime Respondens, tristitia me circumstabat ingens, ob hostem intra moenia nostra grassantem, qui non contentus magnam pecuniae summam a ciuitate expressisse, domos heic illic expilabat, et ulterioris saeuitiae actus minabatur. Committebam vero supplici prece communem afflictionem ei, a quo solo et in caelo et in terrae omnis salus est, meque simul animabam ad patientiam in ferenda illa malorum parte, quam et mihi destinauisset propitium non minus quam sanctissimum Numen. Recordabar illius dicti, quod Deus per Ieremium c. XLV, 4. 5. pio Barucho, in multis afflictionibus constituto indeque tristi, nunciari olim iusserat: Ecce, quos aedificaui, ego destruo, et quos plantaui, ego euello, et omnem terram hanc. Et tu quaeris tibi grandia? Noli quaerere. Vnde intelligebam, in calamitate publica, quae totam premit patriam, immunitatem omnimodam cupere, ac ni-

hil

90 815
nil omnino incommodorum perferentiscere velle, id ex Dei iudicio
perinde haberi ac immodestam et grandem nimis postulationem.
Cogitabam vero et illud propitium Dei promissum Ps. L. 15.
Inuoca me in die tribulationis: eruam te, et honorificabis
me. Haec dum ad animum reuocarem, suspiciensque ad Deum
prosequerer, venit nobis sub diluculum huius diei ex improviso
auxilium, quo nos liberati, hostes vero nostri subito fugati
sunt. Pro quo beneficio, ut dignum est, Deo gratias supplex
ago: et nunc laetus ad faciendum officium, quod Tibi, prae-
stantissime Respondens a me debetur, accedo. Eam hucusque
vixisti in academia nostra vitam, ut cum diligentia in colendis
studiis sacris, ac frequentatis tum meis tum Collegarum hono-
ratisimorum praelectionibus, vitae morumque probitatem com-
binaueris: unde spem fundatam de Te concepi, fore ut non so-
lum partes Tuas in defendendo hoc themate, quod nunc in pu-
blicam producis, strenue agas, sed etiam eidem viae, cui huc-
usque dedisti Te, in posterum insistens, Deo vas utile euadas.
Hoc certe in votis habeo, Tuoque me amori commendo. Halae
d. VII. Aug. A. MDCCCLVIII. qui dies salutaris nobis
erat.

ci
me
is.
bis
um
ifo
ari
lex
ae-
que
dis
no-
om-
fo-
pü-
uc-
das.
alae
obis
K

① Da 815

Wilhelm Feiger
Buchbinderei
Halle, Mittelstr.5

